

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ที่มีต่ออาจารย์คหกรรมศาสตร์ ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษาภาคเหนือ ไว้ดังต่อไปนี้คือ

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. ภาพลักษณ์
2. ความสำคัญของภาพลักษณ์
3. การจัดการเรียนการสอนในวิทยาลัยอาชีวศึกษา
 - 3.1 ทฤษฎี / หลักการที่เกี่ยวข้องกับคหกรรมศาสตร์
 - 3.2 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540
 - 3.3 ทฤษฎี / หลักการเกี่ยวกับการสอน
 - 3.4 การเรียนการสอนสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
4. ภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ของอาจารย์คหกรรม แยกเป็น 4 ด้าน
 - 4.1 ด้านบุคลิกภาพ
 - 4.2 ด้านความรู้ความสามารถ
 - 4.3 ด้านความเป็นผู้นำ
 - 4.4 ด้านการครองตน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ
2. งานวิจัยต่างประเทศ

1. ภาพลักษณ์

ภาพลักษณ์ หมายถึง การรับรู้หรือความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษาเขตการศึกษาภาคเหนือที่มีต่ออาจารย์คหกรรมศาสตร์ 4 ด้านคือ 1) ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง เอกลักษณ์ที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมทางร่างกายหรือวาจา เช่น ลักษณะท่าทาง ท่วงทีวาจา การแต่งกาย กิริยามารยาท การรู้จักวางตนอย่างเหมาะสม การรู้จักปรับตัว

ความกระตือรือร้น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ การเคารพในสิทธิและความคิดเห็นของคนอื่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ และสุขภาพจิตที่ดี เป็นต้น 2) ด้านความรู้ความสามารถ หมายถึง ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในเรื่องที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน คือ หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล การผลิตสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน ความคิดริเริ่มในการพัฒนาโครงการต่างๆ และการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ 3) ด้านความเป็นผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติที่แสดงความสามารถในการ จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามอย่างเข้าใจตามสภาพและความแตกต่างของมนุษย์ สามารถในการเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ดี ความสามารถในการตัดสินใจ ความสามารถในการปกครอง ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และความสามารถในการแสดงพฤติกรรมทางการเป็นผู้นำได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ 4) ด้านการครองตน หมายถึง พฤติกรรมการบริหารตน มีหลักหรือแนวปฏิบัติประจำตัวเพื่อให้เกิดคุณความดีขึ้นแก่ตน และเพื่อไม่ให้ตนประพฤติดุปฏิบัติในสิ่งที่ผิดและไม่ดีไม่งาม

2. ความสำคัญของภาพลักษณ์

ภาพลักษณ์เป็นลักษณะของการรับรู้และความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อวัตถุสิ่งของบุคคลหรือสถานที่ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม มีทั้งภาพลักษณ์ในด้านบวกและด้านลบซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่าดีหรือไม่ดี เพราะจะการตีความหมายว่าดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับช่วงระยะเวลาและโอกาส กล่าวคือในช่วงระยะเวลาหนึ่งสิ่งที่เห็นว่าเป็นภาพลักษณ์ที่ดีนั้นอาจจะไม่ดีในอีกช่วงเวลาหนึ่งก็เป็นได้ ดังนั้นจึงไม่สามารถสรุปได้ว่าภาพลักษณ์ที่กล่าวถึงนั้นเป็นสิ่งดีหรือไม่ดี แต่สิ่งที่บุคคลทั่วไปกล่าวถึงเกี่ยวกับภาพลักษณ์นั้นส่วนใหญ่จะกล่าวถึงแต่ภาพลักษณ์ที่ดีเป็นส่วนใหญ่ โดยทั่วไปถ้าพูดถึงภาพลักษณ์ของบุคคลส่วนใหญ่จะมองในด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ ความเป็นผู้นำ การครองตน และอื่นๆอีกมากมาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์เป็นคุณลักษณะประจำตัว เป็นเอกลักษณ์เป็นทุกสิ่งทุกอย่างของบุคคลทั้งสิ้น

ดังนั้นภาพลักษณ์จึงมีความสำคัญมากในการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมเป็นอย่างดี หากกล่าวถึงบุคคลใดที่สามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับตัวเองได้ไม่ว่าจะเป็นด้านใดๆก็ตาม ก็จะได้รับ การยอมรับจากสังคมการดำเนินกิจการต่างๆก็จะราบรื่นเป็นไปด้วยดี ในทางตรงกันข้าม ถ้ามีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมกิจการต่างๆก็จะไม่ดี ดังนั้นภาพลักษณ์จึงมีความสำคัญมากที่บุคคลต้องสร้างให้กับตนเอง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ความเชื่อมั่นและทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อการดำรงตนและกิจการงานต่างๆได้เจริญก้าวหน้า มีเกียรติยศ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. การจัดการเรียนการสอนในวิทยาลัยอาชีวศึกษา

3.1 ทฤษฎี/ หลักการที่เกี่ยวข้องกับคหกรรมศาสตร์

3.1.1 ความสำคัญของคหกรรมศาสตร์

คหกรรมศาสตร์มีเป้าหมายที่สำคัญคือ ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ความรู้ทางคหกรรมศาสตร์สามารถนำไปใช้ได้ทั้งชีวิตประจำวันและเพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับหญิงและชาย การจัดการศึกษาทางคหกรรมศาสตร์สามารถแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มที่นำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวันในด้านผู้บริโภคและผู้ฝึกปฏิบัติเอง (Consumer and Homemaking)
- 2) กลุ่มที่เตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพโดยการใช้ความรู้ทางคหกรรมศาสตร์ (Occupational Preparation) อันได้แก่ นักโภชนาการ ครูผู้สอนประเภทวิชาคหกรรม นักกำหนดรายการอาหาร นักออกแบบเสื้อผ้า ผู้ประกอบการสถานรับเลี้ยงเด็กและสถานศึกษาต่างๆ รวมไปถึงการให้บริการด้านอาหารด้วย

จากวิวัฒนาการและเทคโนโลยีใหม่ๆทางวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์การอาหารทำให้มีสิ่งประดิษฐ์ต่างๆมากมาย ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่มีผลกระทบต่อครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวด้วย เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงทั้งสองกลุ่มนี้จึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น เพราะกิจกรรมบางอย่างนั้นจะต้องมีการปฏิบัติและทำจนเกิดผลดีก่อนเผยแพร่และถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้ (ประหยัด สายวิเชียร, 2530 : 5-6)

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาหลายคน ได้ให้แนวคิดในทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของคหกรรมศาสตร์ ดังนี้

คหกรรมศาสตร์ในยุคโลก ภิวัตน์ มีความสำคัญโดยการเข้ามามีบทบาทในเรื่องของครอบครัวสัมพันธ์และการพัฒนาอาหารและโภชนาการ เส้นใย เครื่องแต่งกาย และศิลปสัมพันธ์ การจัดการในครอบครัว เศรษฐกิจของครอบครัว บ้าน เครื่องเรือนและเครื่องใช้ (ทวิวิธศรี ธนาคม, 2538 : 10-21)

คหกรรมศาสตร์เป็นวิชาที่มุ่งเน้นถึงการให้บริการที่รับผิดชอบต่อสังคม กล่าวคือเป็นวิชาชีพที่ส่งเสริมให้ครอบครัวรู้จักคุณค่าของการพัฒนาคุณภาพของบุคคลในครอบครัวให้เป็นพลเมืองดีของชาติ เป็นศาสตร์ที่เกิดจากการประยุกต์ความรู้ความสามารถหลายสาขาคือครอบคลุมการให้ความรู้และการจัดบริการ พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคล บ้านและครอบครัว มีเป้าหมายเพื่อยกและปรับปรุงคุณภาพชีวิตมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลแก่บุคคลและครอบครัวตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นวิชาชีพที่จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการสนับสนุนการผลิตและเศรษฐกิจ การผ่อนแรงในการทำงานซึ่งทำให้

บุคคลและครอบครัวสามารถใช้เวลาและการเข้าสู่แรงงาน เพื่อประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นวิชาชีพที่จำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จำเป็นต้องติดตามความเคลื่อนไหวต่างๆ เพื่อปรับปรุงการจัดบริการทางสังคมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดความนิยมของผู้บริโภค เป็นวิชาชีพที่ส่งเสริมให้ครอบครัวได้สัมผัสและใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ปัจจุบันนี้มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ต่อกัน จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยต่อกัน จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน มนุษย์จะดำรงชีพอยู่ได้ต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจะต้องรู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรู้จักการจัดการทรัพยากรเพื่อให้อนุชนได้มีไว้ใช้สอย ได้มีไว้ใช้สอย และพึ่งพา (ยูวดี กาญจนันท์จิติ, ภาวะชีวิตดีสังคม และพูนสุข เวชวิฐาน, 2533 : 39-40)

จะเห็นได้ว่า คหกรรมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญ คือ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาอื่น ๆ มากมาย ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ ทั้งนี้เพราะคหกรรมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่นำไปใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน และเป็นที่ยอมรับว่าความรู้ทางคหกรรมศาสตร์นี้มีประโยชน์และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครอบครัว ซึ่งนับเป็นพื้นฐานที่สำคัญของสังคม

การจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มสนใจสามารถเสริมสร้างสิ่งที่สำคัญของครูอาชีวศึกษาซึ่งเป็นผลการศึกษาของ Spaziani และ Courtney (1971 : 246) ในรัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกาการจัดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการทำให้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล ครูมีบทบาทสำคัญในการเลือกวิธีสอน กิจกรรม อุปกรณ์ และวิธีการประเมินผลให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร

3.1.2 วิวัฒนาการของงานคหกรรมศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษาวิชาคหกรรมศาสตร์ในประเทศไทยแต่ครั้งโบราณกาล เมื่อประเทศไทยมีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช คุณค่าของวิชานี้ปรากฏโดยระบบวัฒนธรรมทางครอบครัวกุลสตรีไทยในสมัยโบราณจะได้รับการศึกษาวิชาการบ้านการเรือนเย็บปักถักร้อย ตามวังเจ้านาย และบ้านขุนนางผู้ใหญ่ ต่อมาได้รับการปรับปรุงจัดให้มีการสอนในสถานศึกษาเป็นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้ตั้งโรงเรียน "กุลสตรีวังหลัง" ในปี พ.ศ. 2541 นับเป็นโรงเรียนแห่งแรกที่สอนวิชากรรมศาสตร์

วิชาคหกรรมศาสตร์ในสมัยโบราณ เรียกว่า วิชาการเรือน หรือการช่างสตรี ในปัจจุบัน คำว่า การเรือน หรือคหกรรมศาสตร์ มีความหมายตรงกับ Home Economics ซึ่งเป็นคำในภาษาอังกฤษ Economics adลว่า ประหยัดคุ่มค่า หมายถึง วิชาที่กล่าวถึงการผลิต การแจกจ่าย และการใช้หมดเปลืองของทรัพย์ ภาษาไทยแปลว่า เศรษฐศาสตร์ ใน พ.ศ. 2502 มีการจัดสัมมนากรรมศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 1 ขึ้นในประเทศไทย

“คณะกรรมการได้ขอให้พระยาอนุมารราชชน คิดหาคำในภาษาไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกับ Home Economics มากที่สุด ท่านเห็นว่า คหกรรมศาสตร์ เหมาะสมที่สุด ตั้งแต่นั้นมาจึงได้ คำ คหกรรมศาสตร์ เป็นศัพท์เรียกชื่อวิชานี้ จนกระทั่งในปี W.R. 2517 คณะกรรมการ กำหนดนโยบายการศึกษา คหกรรมศาสตร์ได้เสนอคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ ให้บัญญัติเป็น ศัพท์ราชการ คำนี้จึงปรากฏในประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษาดังแต่นั้นมา” ผู้เรียนวิชานี้ เรียกว่า นักคหกรรมศาสตร์ ตรงกับคำ Home Economics

วิชาคหกรรมศาสตร์มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ Web และสังคมศึกษา เป็น พื้นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ วิชาที่ จึงรวมวิชาต่าง ๆ หลายสาขาวิชาเข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ วิชาอาหาร และโภชนาการ ผ้าและ เครื่องแต่งกาย บ้านและการจัดการบ้านเรือน เศรษฐศาสตร์ครอบครัว พัฒนาการเด็ก และ ครอบครัวสัมพันธ์ ศิลป และวัฒนธรรม แลอื่น ๆ วิชาเหล่านี้เมื่อนำมารวมกันแล้วจะเป็น รากฐานของปัจจัยสี่ และการจัดการกับสิ่งเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บังเกิดคุณภาพ ของชีวิตแต่สมาชิกทุกคนในครอบครัว เป็นวิชาที่ทุกคนต้องเรียนรู้ ไม่เฉพาะแต่ผู้หญิงเท่านั้น เป็นศาสตร์ในการครองเรือน คำว่า ครองเรือน เป็นวิชาที่ทุกคนต้องเรียนรู้ไม่เฉพาะแต่ผู้หญิง เท่านั้น เป็นศาสตร์ในการครองเรือน คำว่า ครองเรือน มีความหมายกว้าง เป็นคำสอนมาแต่ ครั้งโบราณ ให้รู้จักครองตน ครองทรัพย์

วิวัฒนาการทางการศึกษาคหกรรมศาสตร์ในยุคปัจจุบัน เป็นผลต่อเนื่องมา จากการปฏิรูประบบการศึกษาเข้าสู่แบบสากลในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า อยู่หัว ซึ่งได้โปรดจัดการเป็นโรงเรียนในปี W.R. 2435 มีพระบรมราชโองการประกาศตั้ง โรงเรียนในวัดหลวง และวัดราษฎร์ทั่วพระนคร และหัวเมือง มีการกำหนดแบบแผนการศึกษา เรียกว่า “โครงการศึกษา” ปีการศึกษาภาคบังคับ เปิดโอกาสให้กุลบุตรกุลธิดาให้เข้ารับ การศึกษาในโรงเรียน ได้กำหนดระดับการศึกษาเป็น ชั้นเตรียมประถมศึกษา มัธยมศึกษา มีการศึกษาพิเศษเป็นศึกษาวิชาชีพส่วนการศึกษาวิชาเฉพาะของสตรีหรือวิชาการบ้านการเรือน เย็บปักถักร้อย จัดให้มีการสอนในสถานศึกษา โดยทั่วไปจัดการสอนวิชานี้ในระดับประถม ศึกษา เรียกว่า “วิชาการฝีมือ” ระดับมัธยมศึกษา เรียกว่า “วิชาการเรือน” จากนั้นได้มีการ พัฒนาด้านการศึกษาเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2475 เปลี่ยน “โครงการศึกษา” เป็น “แผนการ ศึกษาชาติ” เรียกว่าแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2475 ปรับปรุงให้มีการศึกษาวิชาชีพใน ทุกระดับการศึกษา คือ ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา หรือแบ่งเป็น ชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นนอก เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว สามารถออกไปประกอบอาชีพได้

ปี พ.ศ. 2477 ได้จัดตั้งโรงเรียนการเรือนพระนครเป็นแห่งแรก โดยมุ่งที่จะ พัฒนาสตรีให้มีความสามารถในหน้าที่จัดการบ้านเรือน และสามารถเป็นครูสอนวิชาการฝึกมือ และวิชาการเรือนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา เปิดโอกาสให้สตรีที่เป็นครูใน

โรงเรียนหัวเมืองเข้าเรียนหลักสูตรครุการเรือน 1 ปี แล้วออกไปปฏิบัติหน้าที่เดิมตามโรงเรียนหัวเมือง และรับผู้สำเร็จมัธยมปีที่ 4 ให้เรียนหลักสูตร 4 ปี สำเร็จแล้วได้รับประกาศนียบัตรมัธยมปีที่ 8 การเรือน รุ่นแรกสำเร็จ พ.ศ. 2480 ในปี พ.ศ. 2483 ตั้งโรงเรียนอนุบาลและอุทิศเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนการเรือนพระนครและเปิดอบรมครุการเรือนและฝึกหัดครุอนุบาล ในปี พ.ศ. 2489 เปิดโรงเรียนการเรือนชั้นสูงที่จังหวัดเชียงใหม่ และนครราชสีมา ในปี พ.ศ. 2491 เปลี่ยนหลักสูตรอบรมครุการเรือน และอบรมครุอนุบาลเป็นหลักสูตรฝึกหัดครุการเรือน และฝึกหัดครุอนุบาล ในปี พ.ศ. 2493 ปรับหลักสูตรวิชาการเรือนอีกครั้งหนึ่งเป็นหลักสูตร 2 ปี ได้รับประกาศนียบัตรประโยคการเรือน ผู้ที่ต้องการเป็นครูให้เรียนวิชาครูอีก 1 ปี รวมเป็นหลักสูตร 3 ปี ได้รับประกาศนียบัตรประโยคครุการเรือน หรือประโยคครุอนุบาล ในปี พ.ศ. 2497 มีการขยายการศึกษาในโรงเรียนการเรือนพระนคร เป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยมการเรือน (ซึ่งมีนักเรียนสำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยมการเรือนรุ่นแรกในปี พ.ศ. 2498) ในปี พ.ศ. 2497 ปีเดียวกันนี้กรมอาชีวศึกษาได้ร่วมกับองค์การ USOM (United States Operations Mission) : องค์การบริหารวิเทศกิจแห่งสหรัฐ ได้จัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคขึ้น จัดสอนวิชาชีพระดับผู้ชำนาญวิชาชีพ (technician) หลายสาขาวิชาชีพ มีสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ด้วยสาขาหนึ่งรับนักเรียนปีที่ 4 ของโรงเรียนฝึกหัดครูเทเวศร์ นักเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูง จากโรงเรียนการช่างสตรีพระนครได้และนักเรียนฝึกหัดครุการเรือนจากโรงเรียนการเรือนพระนคร จัดหลักสูตรเป็น 2 แผนกคือ แผนกคหกรรมและโภชนาการ และแผนกผ้า และเครื่องแต่งกาย เมื่อจบหลักสูตรนี้แล้วได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ผู้ที่ประสงค์จะเป็นครู จะต้องเรียนวิชาการศึกษาอีก 1 ปี ซึ่งจะได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยม (ปม.) ด้วย ในขณะที่เดียวกันนี้กรมอาชีวศึกษาได้ปรับปรุงหลักสูตรการช่างสตรีในโรงเรียนสังกัดกรมอาชีวศึกษา ให้ศึกษาต่อในวิทยาลัยเทคนิคได้ Dr. Virginia F. Cutter เป็นที่ปรึกษาหลักสูตรผู้ศึกษาจบหลักสูตรนี้สามารถศึกษาต่อต่างประเทศได้ นับเป็นการพัฒนาครั้งสำคัญในกรมอาชีวศึกษา

ปี พ.ศ. 2498 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้เปิดแผนกคหกรรมศาสตร์ระดับปริญญา และอนุปริญญา คหเศรษฐศาสตร์ โดยมีจุดมุ่งหมายให้สตรีไทย มีความรู้ในเรื่องการเก็บรักษาถนอมอาหารไว้ในยามขาดแคลน ในปี พ.ศ. 2499 เปิดหลักสูตร ป.กศ. คหศาสตร์ และ ป.กศ. อนุบาล โรงเรียนการเรือนพระนคร ในปี พ.ศ. 2503 เปิด ป.กศ. คหเศรษฐศาสตร์ และ ป.กศ. สูง อนุบาลที่ โรงเรียนการเรือนพระนคร เป็นหลักสูตรต่อจาก ป.กศ. คหศาสตร์ และ ป.กศ. อนุบาล และในปีนี้ได้เปิด ป.กศ. หลักสูตรสาขาวิชาอื่นด้วย แต่ปรับวิชาพื้นฐานโดยใช้วิชาบางวิชาแทนบางวิชา เมื่อต่อ ป.กศ. สูงคหเศรษฐศาสตร์ จะได้มีพื้นฐานที่มั่นคงอย่างเพียงพอ ในปี พ.ศ. 2517 ได้มีการปฏิรูปการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง ผลของการวางแผนปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ ทำให้เกิดแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช

2520 การศึกษาตามนัยแห่งแผนการศึกษานี้เห็นว่า การศึกษาควรเป็นขบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต การจัดการศึกษาในทุกระดับจะต้องมุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา และรักการทำงาน เป็นระบบการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อสนองความจำเป็นของสังคม และเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน เป็นก้าวใหม่ในวงการการศึกษา ที่จัดขึ้นเพื่อสนองความจำเป็นของสังคม และเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน เป็นก้าวใหม่ในวงการการศึกษาที่จะนำเด็กเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน ด้วยการจัดหลักสูตรวิชาชีพขึ้นในโรงเรียนทุกระดับการศึกษา เป็นการฝึกเด็กให้มีนิสัยรักการทำงาน ด้วยการจัดหลักสูตรวิชาชีพขึ้นในโรงเรียนทุกระดับการศึกษา เป็นการฝึกเด็กให้มีนิสัยรักการทำงาน และมีประสบการณ์ในการทำงานระหว่างศึกษาเล่าเรียน ได้บรรจุวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ และพื้นฐานอาชีพไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้มีหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 6 ประเภทวิชาชีพ ได้แก่ (ประเภทวิชาศิลปกรรมในสถานศึกษาสังกัดกรมศิลปกร ประเภทวิชาเกษตรกรรมคหกรรม ศิลปหัตถกรรม พณิชยกรรม และช่างอุตสาหกรรม ในสถานศึกษาสังกัดสามัญศึกษา และกรมอาชีวศึกษา) ในปี พ.ศ. 2424 จึงมีหลักสูตรประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลายวิชาชีพ (วช.1 / วช.2) ประเภทคหกรรม ในสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา และประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประเภทวิชาคหกรรม ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ในปี พ.ศ. 2527 เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทวิชาคหกรรมในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา สำหรับผู้เรียนจบหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประเภทวิชาคหกรรมได้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา และเปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) ประเภทวิชาคหกรรมสำหรับผู้เรียนจบหลักสูตรประโยค มัธยมศึกษาตอนปลาย ได้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีผู้สำเร็จการศึกษา ทั้ง 2 หลักสูตรนี้ สามารถศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี , In ในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนระดับปริญญาทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเมื่อได้รับปริญญาโทแล้ว สามารถศึกษาต่อต่างประเทศในระดับปริญญาเอกได้ (อัญญา ดินทร์วรกุล 2539 : 8 - 11)

หลังจากนั้นกรมอาชีวศึกษาได้ทำการปรับปรุงหลักสูตร คหกรรมศาสตร์หลายครั้งทั้งในระดับ ปวช. และระดับ ปวส. เพื่อให้เนื้อหาในหลักสูตรสอดคล้องกับความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่นในปี พ.ศ. 2530 ได้ยกร่างหลักสูตรในระดับ ปวช. เรียกว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2530 และนำมาปรับปรุงอีกครั้งในปี พ.ศ. 2533-2538 ส่วนในระดับ ปวส. ได้ทำการปรับปรุงใช้ชื่อว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 และใช้มาจนถึงปัจจุบัน

3.2 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 พัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2540 และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อผลิตและพัฒนาแรงงานระดับผู้ชำนาญการที่มีความรู้ความชำนาญการ ประสบการณ์ในสาขาวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม วินัย เจตคติ บุคลิกภาพ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการจัดการ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การพัฒนางานและพัฒนาดตนเอง ให้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชุมชนระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนตามความถนัด ความสนใจ ศักยภาพและโอกาสของตน สามารถถ่ายโอนผลการเรียนเทียบความรู้และประสบการณ์จากแหล่งวิทยาการและสถานประกอบอาชีพอิสระ เปิดโอกาสให้สถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ จะต้องมียุทธศาสตร์ของการศึกษาอย่างเด่นชัด เครื่องมือที่จะนำพาการศึกษาไปสู่จุดหมายคือหลักสูตร เนื่องจากหลักสูตรที่มีคุณภาพจะเป็นตัวจักรสำคัญในการชี้วัดว่า ระบบการศึกษามีการพัฒนาเพียงใด ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเทคโนโลยีและอื่นๆเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ มีดังนี้

3.2.1 หลักสูตร

1) ความหมายของหลักสูตร

คนทั่วไปมักจะรู้ผลของหลักสูตรโดยการพิจารณาคณะที่จบหลักสูตรนั้นๆว่ามีความสามารถอย่างไร มีคุณลักษณะอย่างไร มีนักการศึกษาหลายคนได้ให้ความหมายของหลักสูตรต่างกัน ดังนี้คือ

หลักสูตร หมายถึง 1) โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ 2) ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในด้านความรู้ ทักษะ และทักษะที่สำคัญแก่ชีวิต 3) ข้อกำหนดว่าด้วยจุดหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรมที่กำหนดในจุดหมายของการศึกษา 4) กิจกรรมและประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนแต่ละระดับ ตามระยะเวลาที่กำหนด 5) ประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาดตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา 6) แผนการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมายของการเรียนรู้ และจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่

เฉพาะเจาะจง เป้าหมายและจุดประสงค์เหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้แนวในการเลือกและจัดหาและบ่งถึงวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผลด้วย 7) ระบบของการวางแผนเพื่อการสอน 8) ลำดับขั้นตอนของหน่วยเนื้อหาต่างๆ 9) การชี้ให้เห็นการศึกษาของผู้เรียนอย่างคร่าวๆ เป็นการระบุให้รู้สายวิชาที่ศึกษา (สุภาพร สามารถ. 2543 : 23 - 24)

หลักสูตร หมายถึง ๑) เป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการ และการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหมายไว้ 2) เป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) เช่น ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ได้แก่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต (Output) คือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น 3) เป็นแผนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งประสงค์จะมีกับนอบบรมผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ (ระเบียบ อรรถ. 2537 : 17)

หลักสูตร หมายถึง แผนที่ได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึง เนื้อหาสาระ กิจกรรมและประสบการณ์ในแต่ละแผนการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นองค์ประกอบของหลักสูตร จุดมุ่งหมาย เนื้อหา วิธีการเรียนการสอน สื่อการสอนและสิ่งแวดล้อมต่างๆจะต้องประสานสอดคล้องกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดทักษะตามความต้องการ (ธีรารัง บัวศรี. 2531 : 6)

หลักสูตร หมายถึง โครงการการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาที่กำหนดไว้ (สุมิตร คุณานุกร. 2523 : ๑)

หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดที่วางด้วยจุดหมายของการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระซึ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา (สวัสดิ์ จงกล. 2521 : 20)

นอกจากนี้ นักการศึกษาต่างประเทศได้ให้ความหมายของหลักสูตรต่างๆกัน ดังนี้

หลักสูตร หมายถึง 1) เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรศิลปศึกษา 2) แก่โครงทั่วไปของเนื้อหาหรือเรื่องเฉพาะที่จะสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้มีความรู้จนสำเร็จการเรียนในชั้นหนึ่งๆจนได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนวิชาซีพต่อ 3) กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของครูในโรงเรียนและสถาบันศึกษา (หมายถึงหลักสูตรทั้งฉบับซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่งและกิจกรรมการเรียนการสอนอีกส่วนหนึ่ง) (สุภาพร สามารถ. 2543 : 24 อ้างจาก Good. 1977 : 72)

จากทัศนะของนักวิชาการทางการศึกษาดังกล่าวแล้ว พอจะแสดงให้เห็นถึงความหมายและความสำคัญของหลักสูตร ซึ่งมีได้หมายความเพียงเพื่อการจัดรายวิชา

เรียนหรือการสอนตามเนื้อหาเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่ครูจะต้องจัดให้กับ ผู้เรียน และการจัดทำหลักสูตรนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่จุดหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการสอน สื่อการสอน ต้องประสานสอดคล้องกัน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และพัฒนาการตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และเมื่อประมวลความหมายของหลักสูตรที่นักการศึกษาตั้งกล่าวให้ไว้ พอจะแบ่งความหมายของหลักสูตรออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ 1) หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนในความรับผิดชอบของสถาบันหนึ่ง 2) หลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนการสอนหรือก่อนการปฏิบัติจริงในโครงการใดก็ตาม ในความหมายนี้หลักสูตรแยกออกจากการสอนโดยเด็ดขาด

2) ความคิดรวบยอดของหลักสูตร

ถ้าจุดประสงค์ของหลักสูตรมุ่งช่วยนักเรียนให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์รู้จักวิเคราะห์และมีการตัดสินใจที่รับผิดชอบต่อบ้านและครอบครัวและถ้าคหกรรมศาสตร์เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือบุคคลและครอบครัว ดังนั้นจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความคิด ซึ่งจะมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการของหลักสูตร ความคิดรวบยอดของหลักสูตรในแนวคิดของนักการศึกษาสรุปได้ดังนี้

(1) หลักสูตร คือ โปรแกรมการศึกษา (Curriculum as the program of studies) เมื่อถามถึงหลักสูตรระดับใดระดับหนึ่งมักจะมีผู้ตอบโดยให้รายชื่อวิชาต่างๆที่โรงเรียนจัดให้เรียน เช่น หลักสูตรมี ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ แต่ชื่อวิชาไม่สามารถบอกถึงผลที่จะได้รับจากการเรียนวิชานั้นๆ จึงมีผู้นิยมใช้คำว่า "โปรแกรมการศึกษา" มากกว่าคำว่า "หลักสูตร" เมื่อกล่าวถึงวิชาที่เปิดสอนในโรงเรียน

(2) หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชา (Curriculum as course content) เมื่อเราอธิบายถึงหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ เรามักจะบอกถึงเนื้อหาที่เรียนในวิชาต่างๆ เช่น หลักสูตร คหกรรมศาสตร์มีการสอนวิชาอาหารและการตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น

(3) หลักสูตร คือ ประสบการณ์เรียนรู้ที่วางแผนหรือกำหนดไว้ล่วงหน้า (Curriculum as planned learning experiences) ความคิดรวบยอดนี้ได้แพร่หลายมากในหมู่นักการศึกษา เช่น นักการศึกษาบางคนให้คำจำกัดความของหลักสูตรว่า หลักสูตรคือการจัดกิจกรรมต่างๆให้นักเรียนเพื่อจะได้มีประสบการณ์ที่ดีในการเรียน

(4) หลักสูตร คือ ประสบการณ์ที่อยู่ภายใต้การดูแลของโรงเรียน (Curriculum as experiences "had" under the auspices of school) บางคนให้คำจำกัดความหมายของหลักสูตรอย่างกว้างๆ เหมือนกับหลักสูตรที่มองไม่เห็นหรือหลักสูตรซ่อนเร้น (invisible Curriculum ■ hidden Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้วางแผนล่วงหน้าและถูกมองข้ามไป ประสบการณ์ในหลักสูตรได้มีการวางแผนเฉพาะเจาะจง เช่น มุ่งสอนให้นักเรียน

อ่านออก แต่ผลการสอนนี้ทำให้นักเรียนบางคนเกลียดการอ่านที่เป็นผลที่ไม่ได้เตรียมแผนไว้ล่วงหน้า ซึ่งควรวางแผนให้นักเรียนรักการอ่าน แล้วนักเรียนก็จะอ่านหนังสือออกอย่างแตกฉาน ประสบการณ์ที่นักเรียนจะใช้เป็นข้อมูลในการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของหลักสูตรที่มีการวางแผน

(5) หลักสูตร คือ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังซึ่งเป็นชุดที่มีแบบแผน (Curriculum as a structured series of intended learning outcomes) ประสบการณ์จะไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์เกิดจากลักษณะของการสอน (Instruction) ไม่ใช่หลักสูตร หลักสูตรเป็นแนวทางสำหรับการสอน ฉะนั้นหลักสูตรจะประกอบด้วยผลที่คาดหวังจะให้เกิด ส่วนการวางแผนอื่นๆ เช่น เนื้อหา กิจกรรมการเรียน การสอน การประเมินผล เป็นส่วนของการสอน

3) องค์ประกอบของหลักสูตร

โดยทั่วไปองค์ประกอบเบื้องต้นของหลักสูตรจะประกอบด้วย

1) จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ 2) เนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การประเมินผล อย่างไรก็ตามนักการศึกษาบางคนอาจจะแยกองค์ประกอบของหลักสูตรออกเป็น 4 ส่วนคือ 1) เป้าหมาย 2) เนื้อหา 3) ประสบการณ์การเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนการสอน 4) การประเมินผล แต่ละหลักสูตรอาจจะมีสัดส่วนของหลักสูตรหรือให้น้ำหนักของแต่ละส่วนองค์ประกอบของหลักสูตรแตกต่างกัน เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา จะให้ความสนใจในเรื่องเป้าหมายน้อยกว่าส่วนอื่น หลักสูตรแบบแกนกลาง จะเน้นเรื่องประสบการณ์แต่ให้น้ำหนักในเรื่องเนื้อหา น้อย

ทาบา (Hilda Taba, 1962 : 10) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า 'หลักสูตรไม่ว่าจะออกแบบอย่างไร ควรจะมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 อย่างคือ 1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ 2) เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา 3) กระบวนการเรียนการสอนหรือการนำหลักสูตรไปใช้ 4) โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 4-5) ได้เสนอองค์ประกอบอย่างเต็มรูปแบบของหลักสูตรทั้งหมด 8 ข้อด้วยกัน คือ 1) จุดหมาย 2) หลักการ 3) โครงสร้าง 4) จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (แต่ละรายวิชา) 5) เนื้อหาของรายวิชา 6) สื่อการเรียน 7) วิธีสอน 8) การประเมินผล

ทิพานิ สมบัติ (2529 : 9) ได้สรุปว่าหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ 1) การและแนวการเลือกประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3) ผลที่เกิดขึ้นในด้านการให้ความรู้ เพิ่มพูนทักษะและ

สติปัญญา 4) ระบบการเรียนการสอนทั้งหมดที่จะทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีต่อตนเองและสังคม

นอกจากนี้ยังมีส่วนประกอบอื่นๆที่นำบรรจุไว้ในหลักสูตร ได้แก่

- 1) เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
- 2) การเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน
- 3) การเสนอแนะการใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นต้น

นอกจากนี้ในส่วนต่างๆของหลักสูตรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น วัตถุประสงค์เฉพาะย่อมมาจากเป้าหมายกว้างๆของโรงเรียนว่ามุ่งเน้นอะไร ถ้าเป้าหมายหลักของโรงเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาสติปัญญาของพลเมือง ดังการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างวิเคราะห์วิจารณ์ย่อมมีความสำคัญจึงจำเป็นต้องมีการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ซึ่งรวมถึงการประเมินผลด้วยว่าเมื่อเรียนแล้วบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ในแต่ละข้อหรือไม่ มีความสัมพันธ์กันองค์ประกอบของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด

จากการที่มีผู้ให้นิยามขององค์ประกอบหลักสูตรหลายๆท่าน จึงพอสรุปได้ว่าอย่างน้อยที่สุดองค์ประกอบของหลักสูตรควรมี 4 ประการคือ

1. วัตถุประสงค์ เป็นสิ่งกำหนดคุณลักษณะที่พึงปรารถนาที่จะให้เกิดแก่ผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
2. เนื้อหา เป็นสาระสำคัญของการเรียนรู้ที่นำมาใช้เป็นสิ่งเร้าเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาไปจนถึงวัตถุประสงค์
3. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์เป็นจุดหมายปลายทางและเนื้อหาเป็นสื่อที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา
4. การประเมินผล เป็นวิธีการตรวจสอบและติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่าบังเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

องค์ประกอบทั้ง 4 ของหลักสูตร จะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็น วัฏจักร เพื่อให้การดำเนินการทุกขั้นตอนดำเนินการเสริมกันจนบังเกิดผลสำเร็จ

4) เป้าหมายของหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรนั้นจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายของหลักสูตรให้ชัดเจนเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการก่อนกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร นักพัฒนาหลักสูตรควรจะศึกษาข้อมูลต่างๆมาประกอบการพิจารณาคือศึกษาสภาพสังคม ความต้องการของตลาด แนวโน้มในอนาคต ศึกษาผู้เรียนในแง่ของความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ ความถนัด เพื่อจะได้จัดการเรียนได้เหมาะสมรวมทั้งปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการทั้งหลายนำมาประกอบข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดทำหลักสูตร การศึกษาข้อมูลเหล่านี้อาจทำ

ได้โดยการศึกษาวิจัยรวมทั้งศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่ออกมาแล้ว เมื่อได้ข้อมูลต่างๆออกมา แล้วผนวกกับแนวคิดทางปรัชญาและจิตวิทยาถ่วงน้ำหนักข้อมูลแล้วกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร อาจจะมีคำถามว่าทำไมต้องมีเป้าหมายของหลักสูตร คำตอบก็คือเป้าหมายของหลักสูตรเป็นภาพโดยรวมของผลลัพธ์ที่จะได้จากหลักสูตร และวัตถุประสงค์เป็นผลที่คาดหวังจากหลักสูตรที่มีรายละเอียดสามารถมองเห็นได้ในระยะหนึ่ง ทั้งนี้จะเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาและประสบการณ์ในหลักสูตร รวมทั้งวิธีการประเมินผลและการบริหารงานในโรงเรียน นอกจากนั้นเป้าหมายของหลักสูตรจะบอกให้ผู้เรียนรู้ว่าเขาควรจะเรียนรู้อะไรและบอกให้ชุมชนรู้ว่าผู้เรียนต้องเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างไร ผู้เรียนควรจะจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างไร

การกำหนดเป้าหมายของหลักสูตรควรจะให้สอดคล้องกับเป้าหมายของสถาบันและเป้าหมายของครู หากเป้าหมายหลักทั้งสามนี้ไม่สอดคล้องกัน ผลที่ได้จากหลักสูตรหรือผลลัพธ์ (Outcome) อาจประสบความสำเร็จเพียงเล็กน้อยหรือไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร ถ้าหากเป้าหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับเป้าหมายของสถาบันและเป้าหมายของครู จะทำให้ผลลัพธ์ที่ได้นั้นเป็นไปตามคาดหวังสูง

ลักษณะของเป้าหมายของหลักสูตรที่ดีควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่ถูกทำนองครองธรรม และความต้องการของผู้เรียนมุ่งเสริมสร้างค่านิยมที่ดีรวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมช่วยให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป้าหมายที่เขียนเป็นข้อความนั้นควรจะแจ่มแจ้งชัดเจนไม่คลุมเครือ และควรจะมีที่ยืดหยุ่น ที่สำคัญต้องระลึกไว้ว่าเป้าหมายของหลักสูตรเป็นการคาดการณ์ในอนาคต

5) เนื้อหาของหลักสูตร

ในต้นเอกสารหลักสูตรนั้น เราจะรู้ว่าเนื้อหาของหลักสูตรจะเป็นรายละเอียดที่ขยายความของโครงสร้างของหลักสูตร นั่นคือหลักสูตรหนึ่งๆจะระบุโครงสร้างของหลักสูตรว่าประกอบด้วยกลุ่มวิชาอะไรบ้างและในแต่ละกลุ่มวิชาที่ต้องเรียนมีกี่วิชา จำนวนกี่คาบหรือกี่หน่วยกิต เนื้อหาของหลักสูตรก็คือเนื้อหาของวิชาต่างๆที่บรรจุอยู่ในหลักสูตรนั้น โดยระบุคำอธิบายรายวิชาให้เป็นแนวทางแก่ผู้สอนว่า ควรจะสอนเนื้อหาอะไรให้พอดีกับจำนวนคาบหรือหน่วยกิตที่กำหนดไว้ในการจัดเนื้อหาของหลักสูตรควรคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้

- (1) ความต่อเนื่องของเนื้อหา แต่ละวิชาควรจะต้องมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกัน
- (2) การจัดลำดับก่อนหลังของเนื้อหา เช่น เนื้อหาใดควรเรียนก่อนและเนื้อหาใดควรเรียนหลัง

(3) ความเป็นไปได้ของเนื้อหา ควรจะเหมาะกับวัยของผู้เรียนและมีความยืดหยุ่นได้ ผู้สอนปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

(4) ความทันสมัยของเนื้อหา นักพัฒนาหลักสูตรต้องไม่ลืมว่าการจัดทำหลักสูตรนั้น ผลของหลักสูตรจะปรากฏในอนาคตไม่ใช่ปัจจุบัน ระยะเวลาในอนาคตนั้นอยู่กับระยะเวลาของหลักสูตร เช่น หลักสูตร 6 ปี กว่าจะรู้ว่าหลักสูตรนี้ให้ผลลัพธ์เป็นเช่นไรก็คืออีก 6 ปีข้างหน้า ดังนั้นเนื้อหาที่จัดให้กับผู้เรียนนั้นจะต้องเป็นเนื้อหาความรู้ที่ใช้ได้ในอนาคต และต้องเป็นข้อมูลที่ใช้ได้ทันที

ในตัวหลักสูตรนั้นจะมีคำอธิบายรายวิชาของแต่ละวิชาเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการเรียนการสอน ในการเขียนคำอธิบายรายวิชาควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ

(1) คำอธิบายรายวิชาควรสะท้อนให้เห็นภาพรวมของวิชานั้นๆ

(2) คำอธิบายรายวิชาควรแสดงให้เห็นประเด็นหรือความคิดรวบยอด

ของวิชา

(3) คำอธิบายรายวิชาจะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียน

การสอน

(4) คำอธิบายรายวิชาจะต้องไม่กว้างหรือละเอียดเกินไป และควรเรียง

ลำดับก่อนหลังของประเด็นที่ควรเรียนรู้

(5) ภาษาที่ใช่ง่าย ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย

6) การประเมินผลของหลักสูตร

เรื่องของการประเมินผลของหลักสูตรเริ่มได้รับความสนใจในวงการศึกษามาตั้งแต่ ค.ศ. 1980 เป็นต้นมาและ ราล์ฟ ไทเลอร์ (Ralph Tyler) นับว่าเป็นผู้วางรากฐานให้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 โดยเป็นผู้ริเริ่มให้คำนิยามของการศึกษาว่า "การศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม" ดังนั้นการประเมินผลของหลักสูตรจึงมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงเป็นจุดสำคัญ ซึ่งก็หมายความว่า เป็นการวัดผลโดยเอาจุดมุ่งหมายเป็นที่ตั้ง และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงเป็นผลลัพธ์ ตามแนวคิดนี้ ภาพของการจัดทำหลักสูตรก็คือ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องสามารถวางจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร และพยายามจัดประสบการณ์การสอนที่สามารถจะช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ บทบาทของการประเมินผลของหลักสูตรตามความหมายดังกล่าวจึงอยู่ที่การช่วยชี้แนะให้เห็นว่า ผู้เรียนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายจริงหรือไม่อย่างไร

การประเมินผลของหลักสูตรเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่างๆของสิ่งที่ประเมิน เพื่อนำมาพิจารณาร่วมกันและสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาเป็นอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใดหรือ

ได้ผลตามหลักสูตรที่กำหนดไว้หรือไม่มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข (ทิพานี สมบัติ. 2529 : 13) และการประเมินผลของหลักสูตรคือการหาคำตอบว่าหลักสูตรได้สัมฤทธิ์ผลตามที่ได้กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่เพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ผลไม่ได้เป็นไปตามความคาดหวัง (สุมิตร คุณานุกร. 2523 : 203)

การประเมินผลอีกประการหนึ่งเป็นการตรวจสอบว่าการดำเนินงานนั้นได้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ ดังนั้นการประเมินผลจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องมีในหลักสูตร การประเมินผลจะต้องยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก เพราะจุดมุ่งหมายเป็นสิ่งที่เราคาดหวังว่าผลลัพธ์จะออกมาเป็นอย่างไร เมื่อเราดำเนินการไปแล้วเราต้องตรวจสอบย้อนกลับไปยังจุดมุ่งหมายว่าผลที่ได้ตรงตามนั้นหรือไม่อย่างไร นอกจากการประเมินผลต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายแล้วจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย ซึ่งการประเมินผลการเรียนการสอนนั้น ควรทำทั้งในระหว่างเรียนและเมื่อเรียนรายวิชานั้นจบแล้ว การประเมินผลตลอดระยะเวลาเรียนจะช่วยให้การเรียนการสอนอยู่ในแนวทางของจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การประเมินผลการเรียนที่พบในหลักสูตรโดยทั่วไปจะระบุไว้กว้างๆ เช่น เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนแต่จะขยายความหรือมีรายละเอียดในแผนการสอนของแต่ละวิชา

กล่าวโดยสรุปว่าการประเมินผลที่กล่าวมานั้นมีสองกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มแรกเป็นการประเมินตัวของหลักสูตรเองว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงไร และกลุ่มที่สองเป็นการประเมินผลการเรียนการสอนที่จัดไว้ในหลักสูตรว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงไร

3.2.2 หลักการ

การจัดการเรียนการสอนวิชาสหศึกษาศาสตร์สามารถจัดได้ทั้งระบบในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจ ความถนัด และความพร้อมของตนเอง อีกทั้งเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่น สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาดังปรากฏชัดเจนอยู่ในหลักการของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 ประเภทวิชาคหกรรม ดังนี้

- 1) เป็นหลักสูตรที่มุ่งผลิตและพัฒนาแรงงานระดับผู้ชำนาญการเฉพาะสาขาอาชีพ ตามความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ
- 2) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจ สามารถถ่ายโอนผลการเรียนเทียบความรู้และประสบการณ์จากแหล่งวิทยาการสถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระ
- 3) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษา จัดวิธีเรียน วิธีสอน ที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

ป
371.1
๑๖๗๓10
๑.1

149591

4) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรและจัดการศึกษาเพื่อให้ตรงตามความต้องการ สอดคล้องกับสภาพชุมชนและท้องถิ่นนั้น ๆ

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 ประเภทวิชาคหกรรม สาขาคหกรรม ตามหลักการได้กำหนดไว้กว้างเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีงานทำสามารถเข้ามาเรียนได้ นอกจากนั้นนักเรียนต้องเข้าฝึกงานเป็นการฝึกฝีมือและการได้ฝึกใช้เครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย เป็นหลักสูตรที่มุ่งการนำอาชีพครบวงจรมาปฏิบัติได้จริงในทุกสถานการณ์ หลักสูตรมิได้มุ่งหวังความรู้และทักษะทางวิชาชีพเพียงอย่างเดียวแต่ยังเน้นคุณธรรมเพื่อให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีและมีความสุขในการดำเนินชีวิต เมื่อพิจารณาตามหลักการแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นเจตจำนงที่จะผลิตคนให้มีคุณภาพตามความต้องการของตลาดแรงงานและความมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาในทุกๆด้าน

3.2.3 จุดหมาย

การเรียนการสอนวิชาชีพคหกรรมมีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพราะวิชาคหกรรมสามารถสร้างอาชีพที่หลากหลายในท้องถิ่นได้ เพราะเป็นวิชาชีพที่ว่าด้วยเรื่องปัจจัยสี่อันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพของมนุษย์ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาหาร ความรู้เกี่ยวกับการตัดเย็บเสื้อผ้า การจัดทรัพยากรในครอบครัว usn จากนั้นงานคหกรรมยังมีคุณค่าต่อสังคมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งบรรพบุรุษได้ประดิษฐ์คิดค้นจากภูมิปัญญาอันชาญฉลาดถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพคหกรรมศาสตร์จึงสามารถจัดได้ทั้งระบบในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจ ความถนัด และความพร้อมของตนเอง อีกทั้งยังเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่น สถานประกอบการเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาดังปรากฏชัดเจนอยู่ในจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 ประเภทวิชาคหกรรม ดังนี้คือ

- 1) เพื่อให้มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญ สำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม หรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทนต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆที่กำหนดขึ้น
- 2) เพื่อให้มีทักษะในงานอาชีพระดับผู้ชำนาญการเฉพาะทาง สามารถนำไปประกอบอาชีพได้และพัฒนางานอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
- 3) เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในอาชีพ รักงาน รักหน่วยงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี

4) เพื่อให้เป็นผู้มีปัญญา มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการจัดการ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา รู้จักแสวงหาแนวทางใหม่ๆ มาพัฒนาตนเอง พัฒนางาน

5) เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม จริยธรรม ขยัน ซื่อสัตย์มีวินัย มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์แข็งแรง

6) เพื่อให้เป็นผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงามทั้งในการทำงาน การอยู่ร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว หน่วยงาน ท้องถิ่นและประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตระหนักในปัญหาและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

7) เพื่อให้เห็นคุณค่าและดำรงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

เมื่อพิจารณาจุดหมายของหลักสูตรแล้วจะเห็นได้ว่าการกำหนดจุดหมายมีความสอดคล้องกับหลักการ ซึ่งจะเห็นได้จากการนำเอาชีวิตศึกษาครบวงจรมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในวิชาชีพตามความหลากหลายของอาชีพ ความเนื้อหาวิชาและตามสถานภาพท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ และความต้องการของตลาดแรงงาน นอกจากนี้ยังมีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งมีสุขภาพพลานามัย สมบูรณ์ และเข้าใจในระบบการปกครอง การเมือง และความสำนึกในความเป็นไทย ชวิชัย จิรฉายากล. (2527 : 2) ได้กล่าวถึงการกำหนดจุดหมายโครงสร้างของหลักสูตรไว้ 3 ประการคือ ประการที่ 1 จะต้องมึเนื้อหาและกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่และสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ประการที่ 2 การเรียนการสอนจะต้องให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง ให้อำนาจคิดเป็น ทำเป็น และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นหลักการที่ยึดถือเด็กเป็นศูนย์กลาง ประการที่ 3 เนื้อหาของหลักสูตรต้องเหมือนกันทั่วประเทศ เพื่อแสดงถึงความเป็นเอกภาพและปึกแผ่นของชาติ แต่ควรเปิดโอกาสให้มีความยืดหยุ่นโดยจัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับท้องถิ่นแต่ละแห่งได้

เมื่อนำจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 ประเภทวิชาคหกรรม สาขาคหกรรม มาเปรียบเทียบกับหลักการในการกำหนดจุดหมายและโครงสร้างของหลักสูตรแล้วมีความสอดคล้องกันมาก เช่น การสอนให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น ก็คือการนำเอาชีวิตศึกษาครบวงจรเข้ามาฝึกนักเรียนให้คิดเป็น ทำเป็น จำหน่ายได้ บริโภคได้ จัดการได้นั่นเอง และเนื้อหาของหลักสูตรก็กว้างขวาง เป็นการจัดตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียนและยึดหยุ่นอ่อนตัว สามารถปรับให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและเป็น

หลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) แสดงให้เห็นว่าจุดหมายของหลักสูตรมีความสมเหตุสมผลเป็นอย่างดี (Rationality)

3.2.4 โครงสร้าง

โครงสร้างของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ในระบบวิทยาลัยที่กรมอาชีวศึกษาจัดอยู่มี 3 ระดับ d0 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2533 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พุทธศักราช 2536 และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) พุทธศักราช 2536 จากสถิติจำนวนการรับนักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษาของกรมอาชีวศึกษา (กรมอาชีวศึกษา. 2534 : 103) พบว่าหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) มีนักศึกษาสมัครเข้าเรียนน้อยและไม่เป็นที่นิยมของตลาดแรงงาน ดังนั้นจึงเน้นเฉพาะหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) รับผู้สำเร็จมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าศึกษา 3 ปีมีหลักการและจุดประสงค์คือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้อย่างกว้างขวาง เพื่อออกไปประกอบอาชีพได้ตรงความต้องการของตลาดแรงงานและสอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจและสังคม มุ่งฝึกฝีมือที่ใช้เทคโนโลยีโดยปฏิบัติจนเกิดทักษะ ให้ความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เป็นพื้นฐานในการปรับปรุงงานให้ทันกับความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน สามารถนำความรู้และความชำนาญในวิชาชีพ ไปประกอบอาชีพอิสระ ประกอบวิชาชีพส่วนตัว หรือทำงานร่วมกับผู้อื่นให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2538 : 11)

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทวิชาคหกรรมศาสตร์ใช้เวลาศึกษาไม่น้อยกว่า 2 ปี รับผู้เข้าศึกษาที่สำเร็จจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นหลักสูตรระดับช่างเทคนิคหรือระดับนักวิชาการซึ่งเป็นหลักสูตรที่จบในตัวเอง มีวัตถุประสงค์คือ เปิดโอกาสให้ผู้มีงานทำอยู่แล้วศึกษาเพิ่มเติมได้ รับผู้เข้าเรียนจากผู้มีประสบการณ์ ให้การศึกษาระดับช่างเทคนิคหรือระดับนักวิชาการตามลักษณะงานของอาชีพต่างๆ ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ สามารถปฏิบัติงานในระดับช่างเทคนิคหรือวิชาการได้เป็นอย่างดี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2537 : 2-3)

หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ของกรมอาชีวศึกษาที่เปิดสอนใน 2 ระดับ มีการจัดหลักสูตรคล้ายคลึงกันคือ ต้องการให้ผู้สำเร็จไป มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเชิงธุรกิจ เชิงอุตสาหกรรม เชิงเทคโนโลยี ที่นำไปประกอบอาชีพได้จริง มุ่งให้การศึกษาคบวงจรนำไปปฏิบัติได้จริง ตลอดจนสามารถเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเจริญก้าวหน้าในอาชีพ ข้อแตกต่างในหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ใน 2 ระดับ คือ

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มุ่งฝึกฝีมือที่ใช้เทคโนโลยีโดยปฏิบัติจนเกิดทักษะ ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) นั้น เป็นหลักสูตรระดับช่างเทคนิคหรือระดับนักวิชาการ เป็นหลักสูตรที่จบในตัวเอง มุ่งให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบการอาชีพอิสระสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาในการทำงานได้

การจัดการเรียนการสอนด้านคหกรรมศาสตร์เปิดสอนหลายสาขาวิชา เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความต้องการ ดังนั้นโครงสร้างของหลักสูตรจึงได้กำหนดเป็นกลุ่มวิชา และกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนในหมวดวิชาพื้นฐานเพื่อให้มีความรู้ขั้นพื้นฐานจำเป็นในการดำรงชีวิตและการศึกษาต่อหมวดวิชาชีพเฉพาะสาขาซึ่งแบ่งออกเป็นหลายสาขาวิชา เช่น สาขาวิชาผ้าและเครื่องแต่งกาย สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ทั่วไป และวิชาคหกรรมธุรกิจ ในโครงสร้างของหลักสูตรจะให้ความสำคัญในหมวดวิชาชีพเฉพาะสาขามากที่สุด เพราะเป็นการให้ความรู้ในวิชาชีพเฉพาะที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะไปพัฒนาเพื่อประกอบอาชีพได้ ดังปรากฏอยู่ในโครงสร้างของหลักสูตร ดังนี้

1) โครงสร้างหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540

ประเภทวิชาคหกรรม สาขาวิชาผ้าและเครื่องแต่งกาย

ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 สาขาวิชาผ้าและเครื่องแต่งกาย ต้องศึกษารายละเอียดในหมวดต่างๆ ไม่น้อยกว่า 86 หน่วยกิต ดังโครงสร้างต่อไปนี้

1. หมวดวิชาพื้นฐาน	18 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาชีพ	58 หน่วยกิต
2.1 วิชาชีพพื้นฐาน (16 หน่วยกิต)	
2.2 วิชาชีพเฉพาะ (15 หน่วยกิต)	
2.3 วิชาชีพเลือก (ไม่น้อยกว่า 23 หน่วยกิต)	
2.4 การฝึกงาน / โครงการงาน / โครงการวิชาชีพ (4 หน่วยกิต)	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า	10 หน่วยกิต
รวมไม่น้อยกว่า	86 หน่วยกิต

โครงสร้างนี้สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่า ในประเภทวิชาคหกรรม สาขาวิชาผ้าและเครื่องแต่งกาย

สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือเทียบเท่าหรือสำเร็จการศึกษาระดับวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่าในสาขาอื่นนอกจากที่ระบุไว้ข้างต้น จะต้องเรียนรายวิชาปรับพื้นฐานวิชาชีพซึ่งเป็นรายวิชาของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในรายวิชาต่อไปนี้คือ คอมพิวเตอร์เบื้องต้น ภาษาอังกฤษคหกรรม ศิลป

และการออกแบบ การจัดการธุรกิจคหกรรม ความรู้เรื่องผ้า การตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีเบื้องต้น การใช้และการบำรุงรักษาจักร พื้นฐานโครงสร้างแบบตัด การออกแบบเสื้อผ้า 1 และเสื้อสตรี ส่วนคำอธิบายรายวิชาปรับพื้นฐานวิชาชีพ ให้ดูจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2538 ประเภทวิชาคหกรรม

2) โครงสร้างหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540

ประเภทวิชาคหกรรม สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ

ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ ต้องศึกษารายละเอียดในหมวดต่างๆ ไม่น้อยกว่า 86 หน่วยกิต ดังโครงสร้างต่อไปนี้

1. หมวดวิชาพื้นฐาน	18 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาชีพ	58 หน่วยกิต
2.5 วิชาชีพพื้นฐาน (16 หน่วยกิต)	
2.6 วิชาชีพเฉพาะ (13 หน่วยกิต)	
2.7 วิชาชีพเลือก (ไม่น้อยกว่า 25 หน่วยกิต)	
2.8 การฝึกงาน / โครงงาน / โครงการวิชาชีพ (4 หน่วยกิต)	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า	10 หน่วยกิต
รวมไม่น้อยกว่า	86 หน่วยกิต

โครงสร้างนี้สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่า ในประเภทวิชาคหกรรม สาขาวิชาอาหารและโภชนาการสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือเทียบเท่าหรือสำเร็จการศึกษาระดับวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่าในสาขาอื่นนอกจากที่ระบุไว้ข้างต้น จะต้องเรียนรายวิชาปรับพื้นฐานวิชาชีพซึ่งเป็นรายวิชาของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในรายวิชาต่อไปนี้ คือ ภาษาอังกฤษคหกรรม ศิลปและการออกแบบ การจัดการธุรกิจคหกรรม วิทยาศาสตร์ประยุกต์ สุขวิทยาอาหาร โภชนาการ 1 หลักการประกอบอาหาร และการถนอมอาหาร 1 ส่วนคำอธิบายรายวิชาปรับพื้นฐานวิชาชีพ ให้ดูจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2538 ประเภทวิชาคหกรรม

3) โครงสร้างหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 ประเภทวิชาคหกรรม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ทั่วไป

ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ทั่วไป ต้องศึกษารายละเอียดในหมวดต่างๆ ไม่น้อยกว่า 86 หน่วยกิต ดังโครงสร้างต่อไปนี้

1. หมวดวิชาพื้นฐาน	18 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาชีพ	58 หน่วยกิต
2.1 วิชาชีพพื้นฐาน (16 หน่วยกิต)	
2.2 วิชาชีพเฉพาะ (9 หน่วยกิต)	
2.3 วิชาชีพเลือก (ไม่น้อยกว่า 29 หน่วยกิต)	
2.4 การฝึกงาน / โครงการวิชาชีพ (4 หน่วยกิต)	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า	10 หน่วยกิต
รวมไม่น้อยกว่า	86 หน่วยกิต

โครงสร้างนี้สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่า ในประเภทวิชาคหกรรม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ทั่วไป

สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือเทียบเท่าหรือสำเร็จการศึกษาระดับวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่าในสาขาอื่นนอกจากที่ระบุไว้ข้างต้น จะต้องเรียนรายวิชาปรับพื้นฐานวิชาชีพซึ่งเป็นรายวิชาของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในรายวิชาต่อไปนี้คือ คอมพิวเตอร์เบื้องต้น ภาษาอังกฤษคหกรรม ศิลปและการออกแบบ การจัดการธุรกิจคหกรรม อาหารและโภชนาการเพื่อชีวิต ศิลปประดิษฐ์ การออกแบบสิ่งประดิษฐ์ บ้านและครอบครัว อุปกรณ์และเครื่องใช้ในบ้าน การบริหารอาหารหลักการจัดดอกไม้ ความรู้เกี่ยวกับสารบริโภค ส่วนคำอธิบายรายวิชาปรับพื้นฐานวิชาชีพให้ดูจาก หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2538 ประเภทวิชาคหกรรม

เมื่อพิจารณาโครงสร้างของหลักสูตร จะเห็นได้ว่าหมวดวิชาทั้ง 3 หมวดมีส่วนในการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่ออาชีพและการเป็นพลเมืองดี หมวดวิชาพื้นฐานช่วยปูพื้นฐานความรักใคร่ที่จะไปประยุกต์ใช้ในวิชาชีพ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ อีกส่วนหนึ่งเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรม สุขภาพอนามัย

ความสำนึกในความเป็นไทยและการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งได้แก่วิชาสังคม ภาษาไทย พละนาฏย หมวดวิชาชีพเป็นวิชาที่นักเรียนต้องเรียนรู้ทุกวิชาซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานทางด้านคหกรรม เพื่อให้นักเรียนได้เรียนวิชาต่างๆและสำรวจความสนใจ ความถนัด ก่อนจะเลือกเรียนในกลุ่มวิชาชีพ ในหมวดวิชาเลือกได้มีวิชาหลากหลายรวม

ถึงการฝึกงานอีก จะเห็นได้ว่าโครงสร้างของหลักสูตรได้จัดหมวดวิชาต่างๆซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ (Systematic)

ตาราง 1 โครงสร้างหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540
ประเภทวิชาคหกรรม 3 สาขาวิชา

หมวดวิชา	สาขาวิชา		
	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	อาหารและโภชนาการ	คหกรรมศาสตร์ทั่วไป
	จำนวนหน่วยกิต	จำนวนหน่วยกิต	จำนวนหน่วยกิต
1. หมวดวิชาพื้นฐานสามัญ	18	18	18
2. หมวดวิชาชีพ ไม่น้อยกว่า	58	58	58
2.1 วิชาพื้นฐาน	(16)	(16)	(16)
2.2 วิชาชีพเฉพาะ	(15)	(13)	(9)
2.3 วิชาชีพเลือก	(23)	(25)	(29)
2.4 ฝึกงาน / โครงงาน / โครงการวิชาชีพ	(4)	(4)	(4)
3. หมวดเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า	10	10	10
รวม	86	86	86

จากโครงสร้างของหลักสูตรเราจะเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพคหกรรมมีความหลากหลายสาขา แต่ละสาขาวิชาก็ได้กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของแต่ละวิชาชีพ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน ดังปรากฏในจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละสาขาวิชาชีพเฉพาะ

3.2.5. จุดประสงค์

1) จุดประสงค์สาขาวิชาผ้าและเครื่องแต่งกาย

- (1) เพื่อให้โอกาสเรียนวิชาชีพตามความถนัด ตามความรู้ ความสามารถและรู้แนวทางในการประกอบสัมมาชีพ
- (2) เพื่อให้มีความรู้ ประสบการณ์และทักษะในการตัดเย็บเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย จนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (3) เพื่อให้มีความคิดริเริ่ม มีความรู้ในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนางานอาชีพและสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้
- (4) เพื่อเสริมสร้างเจตคติ กิจนิสัยอันพึงประสงค์ในการทำงาน เห็นคุณค่าความสำคัญของวิชาชีพที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต
- (5) เพื่อให้มีคุณลักษณะ ขยัน อดทน ซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา รับผิดชอบและกล้าตัดสินใจในการแก้ปัญหา

2) จุดประสงค์สาขาอาหารและโภชนาการ

- (1) เพื่อให้โอกาสเรียนวิชาชีพตามความถนัด ความรู้ ความสามารถ และรู้แนวทางในการประกอบสัมมาชีพ
- (2) เพื่อให้ทราบแนวคิดในการหาตลาด การจัดจำหน่าย การโฆษณา ความรู้ความสำคัญของการหาข้อมูลเกี่ยวกับความนิยมของประชาชน การพัฒนางานด้านอาหารและความเคลื่อนไหวของตลาดเกี่ยวกับงานอาหาร เพื่อช่วยให้การประกอบอาชีพด้านอาหารประสบความสำเร็จ
- (3) เพื่อให้มีความรู้และทักษะด้านอาหารและโภชนาการเพียงพอกับการประกอบอาชีพ สามารถนำความรู้และทักษะไปพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและดำเนินการเป็นธุรกิจ
- (4) เพื่อเสริมสร้างเจตคติและกิจนิสัยในการทำงาน เห็นคุณค่าความสำคัญของวิชาชีพที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต
- (5) เพื่อให้มีคุณลักษณะขยัน อดทน ซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา รับผิดชอบและกล้าตัดสินใจในการแก้ปัญหา

3) จุดประสงค์สาขาคหกรรมศาสตร์ทั่วไป

- (1) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและรู้แนวทางในการที่จะนำไปประกอบอาชีพ

(2) เพื่อให้มีความรู้ ประสบการณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีทักษะใน งานคหกรรม

(3) เพื่อเสริมสร้างเจตคติและกิจนิสัยที่ดีในการทำงาน มีความภาคภูมิใจในงานอาชีพคหกรรม

(4) เพื่อให้มีคุณลักษณะที่ดี มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบและกล้าตัดสินใจในการแก้ปัญหา

(5) เพื่อให้รู้จักนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาพัฒนางานคหกรรม

จากจุดประสงค์ของการเรียนการสอนแต่ละสาขาวิชานั้น เราจะเห็นว่าแต่ละสาขาวิชาชีพเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสให้เลือกเรียนตามความถนัดของตนเอง เพื่อให้มีความรู้และแนวทางการนำไปประกอบอาชีพ ซึ่งการที่ผู้เรียนจะสามารถประกอบอาชีพได้นั้น ผู้สอนจำเป็นจะต้องพัฒนาความรู้ของตนเองในด้านวิชาชีพเฉพาะสาขาให้มีความชำนาญก่อน จึงจะสอนวิชาชีพแก่ผู้เรียนได้เพราะ “การจัดการวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพจะเป็นกลไกที่สำคัญในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สังคม ชุมชน มีความเจริญก้าวหน้าและเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง” (สำนักนายกรัชมุนตรี. 2538 : 177) ดังนั้นผู้สอนจึงต้องตระหนักว่า “การสอนวิชาชีพทั้ง ทฤษฎีและปฏิบัติ ผู้สอนควรมีความรู้อย่างลึกซึ้ง เพียงพอที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ ทักษะ ความเข้าใจในอาชีพเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่เข้าสู่อาชีพ” (ชุมพล ตามพหัตถ์. 2541 : 69)

3.2.6 หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช

2540 ประเภทวิชาคหกรรม

1) การเรียนการสอน

การเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้ ผู้เรียนสามารถลงทะเบียนเรียนได้ ทุกวิธีเรียนที่กำหนด และนำผลการเรียนแต่ละวิธีมาประเมินร่วมกันได้ สามารถโอนผลการเรียนและขอเทียบความรู้และประสบการณ์ได้ด้วย

2) เวลาเรียน

(1) ในปีการศึกษาหนึ่งๆ ให้แบ่งภาคเรียนออกเป็น 2 ภาคเรียนปกติ ภาคเรียนละ 18 สัปดาห์ และสถานศึกษาอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร โดยมี เวลาเรียนและหน่วยกิตตามจำนวนที่กำหนด

(2) ในกรณีการเรียนระบบชั้นเรียน ให้สถานศึกษาเปิดทำการสอน สัปดาห์ละ 5 วัน วันละไม่เกิน 7 คาบ คาบละ 50 นาที

(3) เวลาเรียนตามปกติ สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่า ในประเภทวิชาและสาขาวิชาที่กำหนด ประมาณ 2 ปี ส่วนผู้ที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า หรือหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาอื่นๆ จะใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปี ยกเว้นผู้ที่ได้เรียนรายวิชาปรับพื้นฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาก่อนแล้ว หรือผู้ที่โอนผลการเรียน

3) หน่วยกิต

ให้มีจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 80 หน่วยกิต และไม่เกิน 110 หน่วยกิต การคิดหน่วยกิตถือเกณฑ์ ดังนี้
รายวิชาภาคทฤษฎี 1 คาบเรียนต่อสัปดาห์ ตลอดภาคเรียนไม่น้อยกว่า 16 คาบเรียน รวมกับเวลาของการวัดผลไม่น้อยกว่า 18 คาบเรียน มีค่า 1 หน่วยกิต

(1) รายวิชาภาคปฏิบัติ 2-3 คาบเรียนต่อสัปดาห์ ตลอดภาคเรียนไม่น้อยกว่า 32-48 คาบเรียน รวมกับเวลาของการวัดผลไม่น้อยกว่า 36-54 คาบเรียนมีค่า 1 หน่วยกิต

(2) การฝึกงาน หรือการทำโครงการ หรือการทำโครงการวิชาชีพ ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีค่า 4 หน่วยกิต

(3) การฝึกอาชีพในระบบทวิภาคี ใช้เวลาฝึกไม่น้อยกว่า 72 ชั่วโมง มีค่า 1 หน่วยกิต

4) โครงสร้าง

โครงสร้างหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 แบ่งเป็น 3 หมวดวิชา ดังนี้

(1) หมวดวิชาพื้นฐาน

(2) หมวดวิชาชีพ แบ่งเป็น

(2.1) วิชาชีพพื้นฐาน

(2.2) วิชาชีพเฉพาะ

(2.3) วิชาชีพเลือก

(2.4) การฝึกงาน / โครงการ / โครงการวิชาชีพ

(3) หมวดวิชาเลือกเสรี

จำนวนหน่วยกิตและรายวิชาของแต่ละหมวดวิชาตลอดหลักสูตร ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของแต่ละประเภทวิชาและสาขาวิชา

5) ฝึกงาน / โครงการงาน / โครงการวิชาชีพ

(1) ผู้เรียนทุกคนต้องผ่านการฝึกงานในแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ หรือสถานประกอบอาชีพอิสระอย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 350 ชั่วโมง ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละประเภทวิชาและสาขาวิชา หรือทำโครงการงาน หรือโครงการวิชาชีพ กำหนดให้มีค่า 4 หน่วยกิต

(2) สถานศึกษาจะจัดให้ผู้เรียน ฝึกงาน ในช่วงระยะเวลาใดก็ได้ตามความเหมาะสม ตั้งแต่ประกาศผลสอบภาคเรียนที่ 2 ของผู้เรียนเป็นต้นไป ถ้าสถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนฝึกงานในภาคเรียนปกติ ให้เพิ่มเวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาเป็น 2 เท่าของภาคเรียนปกติ

(3) ให้สถานศึกษาดำเนินการให้ผู้เรียนที่ประสงค์จะทำโครงการงานหรือโครงการวิชาชีพทำในภาคเรียนที่ 4

(4) การตัดสินผลการเรียนและการให้ระดับผลการเรียน ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับรายวิชาอื่น

6) เกณฑ์การเข้าเรียน / พื้นความรู้

สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่า หรือสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

ผู้เข้าเรียนที่ไม่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในประเภทวิชาและสาขาวิชาที่กำหนด ต้องเรียนรายวิชาปรับพื้นฐานวิชาชีพให้ครบตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร แต่ละประเภทวิชาและสาขาวิชา

การเรียนรายวิชาปรับพื้นฐานวิชาชีพ ให้เป็นไปตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ใน แต่ละสาขาวิชา

7) การประเมินผลการเรียน

ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540

8) การสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร

(1) สอบได้รายวิชาในหมวดวิชาพื้นฐาน หมวดวิชาชีพ และหมวดวิชาเลือกเสรี ครบตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและประเภทวิชาและสาขาวิชา

(2) ได้จำนวนหน่วยกิตสะสมครบตามโครงสร้าง

(3) ได้ค่าระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 2.00

(4) สำหรับนักศึกษาระดับโทภาคี ต้องสอบผ่านมาตรฐานฝีมือ

9) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

(1) ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้มีอำนาจในการเพิ่มเติมแก้ไข หรือยกเลิกสาขาวิชา ประเภทวิชา หรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของหลักสูตร

(2) ให้อธิบดีกรมอาชีวศึกษาเป็นผู้มีอำนาจในการแก้ไข เพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกวิชา หรือคำอธิบายรายวิชา ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540

เมื่อมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตรตามข้อ 2 แล้ว ให้นำเสนอ กระทรวงศึกษาธิการทราบ

10) การพิจารณาอนุมัติการเปิดการสอนสาขาวิชาต่าง ๆ

ให้กรมต้นสังกัดพิจารณาจากความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา

3.3 ทฤษฎี / หลักการเกี่ยวกับการเรียนการสอน

3.3.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การเรียน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือการเรียนรู้เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล

2) ลักษณะพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงอาจจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ

2.1 ทางด้านพฤติกรรมศึกษาหรือความรู้

2.2 ทางด้านทักษะหรือความคล่องแคล่ว

2.3 ทางด้านความรู้ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม (สันต์ ธรรมบำรุง.

2525 : 132)

การสอน หมายถึง การจัดสถานการณ์ (Situation) สภาพการณ์หรือ กิจกรรม (Activity) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ (Experience) ซึ่งเป็นผลทำให้เกิด การเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น (วินิจ เกตุขำ และชาญชัย ศรีไสยเพชร. 2522 : 112)

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้เกิดการเรียน การสอนตามหลักสูตรหรือโปรแกรมการศึกษา ตลอดจนถึงจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับ การเรียนการสอนต่าง ๆ ด้วย (เอกชัย กี่สุขพันธ์. 2527 - 156 : 157)

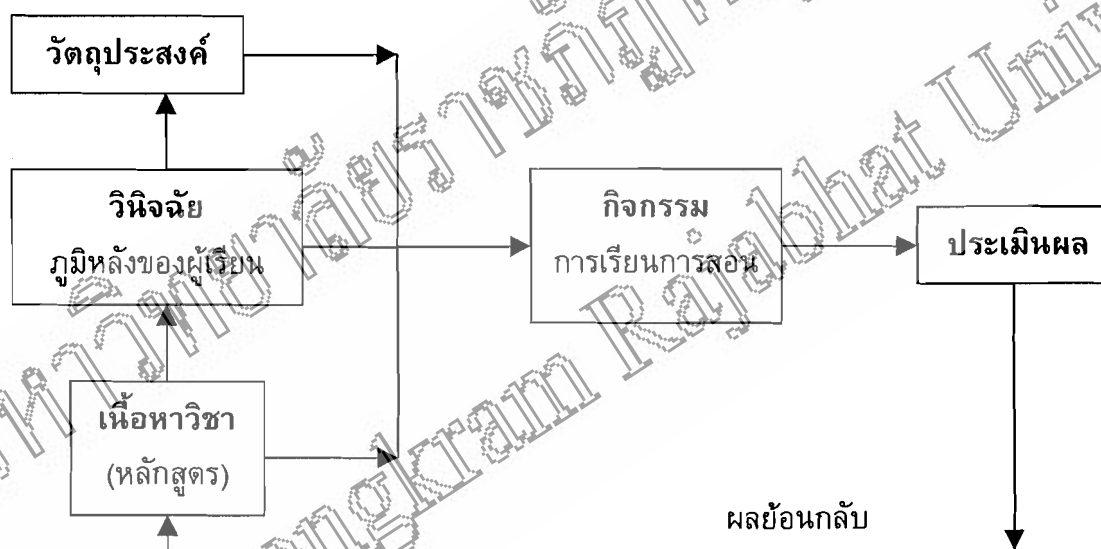
ในการสอนทุกกลุ่มวิชา หลักสำคัญของครูอาจารย์ผู้สอนคือ การนำ หลักสูตรที่กำหนดมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ คือมีความเข้าใจว่าสอนอย่างไร นักเรียนจะเกิด

ความสนใจที่จะเรียนและนำไปปฏิบัติจริง หลักสำคัญที่ทำให้เกิดผลดีแก่ผู้เรียน จะพิจารณาจาก การประกอบกรเรียนการสอนหลายประการ เมื่อประกอบกันแล้วทำให้การเรียนการสอนมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ผกา สัตยธรรม. 2524 : 7) และในการจัดการเรียนการสอนจะต้องมี ขั้นตอน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2528 : 15)

ซึ่งจากแนวความคิดขั้นตอนของการจัดระบบการเรียนการสอนดังกล่าวได้ สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอน (อัญชลี แจ่มเจริญและสุกัญญา อารีวรรณ. 2523:58) ซึ่งแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- 1) จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน
- 2) พฤติกรรมเบื้องต้นหรือพฤติกรรมพื้นฐานของผู้เรียน
- 3) วิธีดำเนินการให้เกิดการเรียนการสอนขึ้น
- 4) การวัดและประเมินผล

สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ ดังรายละเอียดในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิ 1 กระบวนการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ (สวัด อุทรานันท์.2532:124) ส่วนที่เป็นศาสตร์เกี่ยวข้องกับการกำหนดเวลาสำหรับกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ คือ

- 1) ถ้าเป็นการสอนที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ หรือให้เกิดเจตคติแล้ว ควรใช้เวลาสำหรับการเตรียมความพร้อมร้อยละ 10 ของเวลาทั้งหมด หลังจากนั้นจึงเป็นการ

สอนเนื้อหาสาระใหม่ประมาณร้อยละ 65 ส่วนเวลาที่เหลืออีกร้อยละ 25 จะเป็นช่วงเวลาในการให้ผู้เรียนได้ทำแบบฝึกหัด เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

2) ถ้าเป็นการสอนเพื่อให้เกิดทักษะ ควรใช้เวลาสำหรับเตรียมความพร้อม โดยการชี้แจงเบื้องต้นประมาณร้อยละ 15 ของเวลาทั้งหมดต่อจากนั้นก็ใช้เวลาสาธิตให้ผู้ร้อยละ 25 และเหลือเวลาอีกร้อยละ 60 สำหรับผู้เรียนได้ฝึกหัดเพื่อให้เกิดทักษะในการทำงาน

ในส่วนที่เป็นศิลปะ เป็นส่วนที่เกี่ยวกับการแบ่งเวลาสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้ คือ ใช้เวลาสำหรับการเตรียมความพร้อมให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ หลังจากนั้นจึงดำเนินการสอน ซึ่งการกำหนดเวลาช่วงกิจกรรมการสอนนี้ให้ถือเอาการตรวจสอบนักเรียนว่าถ้าหากว่ามีผู้เรียนร้อยละ 80-90 ของผู้เรียนทั้งหมดได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสอนแล้วผู้สอนควรจะยุติกิจกรรมให้ความรู้ได้ ต่อจากนั้นก็ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะต่อไป การให้การปฏิบัติหรือที่เรียกว่ากิจกรรมนั้น wmi สัตยธรรม (2524 : 14 -15) ได้ให้ความเห็นว่ากิจกรรมนับเป็นศิลปะแห่งการถ่ายทอดวิชาการหรือประสบการณ์ที่สำคัญยิ่ง การจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงหลักการที่สำคัญคือ การให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ เป็นผู้คิด เป็นผู้ปฏิบัติเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้ปฏิบัติเอง และได้เห็นผลการกระทำของตนเองเป็นประสบการณ์ตรง ผลที่ได้รับย่อมซึมซับและฝังลึกเข้าไปอยู่ในจิตใจ มากกว่าการรับฟังจากครู - อาจารย์เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ครู - อาจารย์ผู้สอนจึงมีภาระมากในการเตรียมกิจกรรมต่างๆ ให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด ขณะเดียวกันครูผู้สอนก็มีได้เฟิกเฉยหรือปล่อยให้ให้นักเรียนทำกิจกรรมไปตามเรื่อง แต่จะทำหน้าที่ช่วยเหลือและดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษามีใช้เรื่องง่าย ดังที่ พจน์ สะเพียรชัย (2529, 10) naiiai การจัดการศึกษาดำเนินการจัดการประเภทอื่นๆ โดยสิ้นเชิง การบริหารการศึกษาไม่มีสูตรสำเร็จตายตัวเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในเวลาเดียวกัน ทำให้เกิดความลังเลใจ การตัดสินใจไม่เฉียบขาด ซึ่งเรื่องนี้เป็นปัญหาจากภายในตัวของการศึกษาเอง

3.3.2 ระบบการเรียนการสอน

ดังได้กล่าวมาแล้ว สถานศึกษาจัดการศึกษาโดยยึดหลักสูตรเป็นหัวใจและดำเนินงานต่างๆให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร แต่การดำเนินงานการเรียนการสอนนั้นควรเป็นไปอย่างเป็นระบบ เพราะการทำงานอย่างเป็นระบบย่อมมีผลและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบซึ่งในตัวของระบบการเรียนการสอนจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบของการเรียนการสอนที่มีความสัมพันธ์กัน (สงัด อุทรานันท์. 2525 : 4-5)

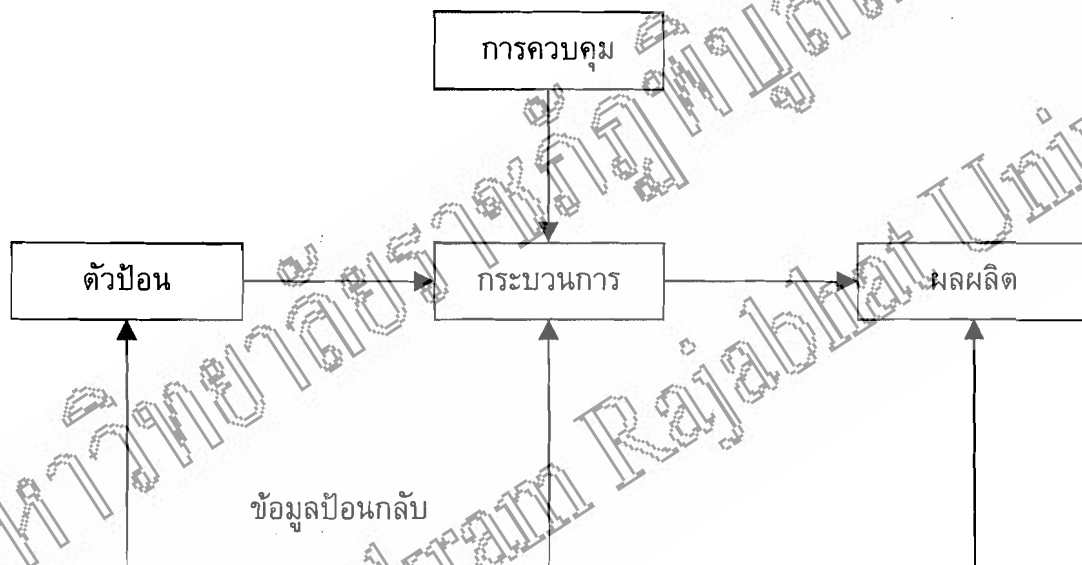
ความหมายของระบบการเรียนการสอน หมายถึง การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่ได้กำหนดไว้ การเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆในระบบนั่นเอง

องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน นักการศึกษาต่างๆเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ นักการศึกษาหลายคนต่างก็เสนอรูปแบบของระบบการเรียนการสอนซึ่งบางระบบก็มีส่วนประกอบคล้ายคลึงกัน บางระบบก็แตกต่างกัน เช่น ระบบการเรียนการสอนที่เสนอโดย โรเบิร์ต กลาสเซอร์ (Robert Glasser) ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักการศึกษาหลายคนประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ส่วนคือ 1) จุดประสงค์ของการสอน 2) การประเมินสถานะของผู้เรียนก่อนสอน 3) การจัดกระบวนการเรียนการสอน 4) การประเมินผลการเรียนการสอน 5) ข้อมูลย้อนกลับส่วนระบบการเรียนการสอนที่เสนอโดย เจอร์โรลด์อีเคมพ์ (Jerrole E. Kemp) แตกต่างไปจากที่กล่าวมาเล็กน้อยประกอบไปด้วย 9 ส่วนคือ 1) การกำหนดหัวข้อที่จะสอนและเขียน จุดประสงค์ทั่วไป 2) ศึกษาคุณลักษณะของผู้เรียน 3) ระบุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม 4) กำหนดเนื้อหาวิชาที่ส่งเสริมจุดประสงค์แต่ละข้อ 5) ทดสอบเพื่อวัดความรู้ความสามารถก่อนที่จะสอน 6) เลือกกิจกรรมและแหล่งวิชาการสำหรับการเรียนการสอน 7) ประสานงานในเรื่องต่างๆ เช่น การเงิน บุคลากร อาคารสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้และดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ 8) ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามจุดประสงค์ 9) พิจารณาว่ามีการแก้ไขปรับปรุงแผนการเรียนการสอนให้ดีขึ้นได้อย่างไร

ในเรื่ององค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนนี้ เนิร์ตและเจนทรี (Knirk and Gentry) ได้กำหนดองค์ประกอบที่มีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันในรายละเอียดกับองค์ประกอบที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยแบ่งออกเป็น 6 ส่วนคือ 1) การกำหนดเป้าหมาย 2) การวิเคราะห์กิจกรรม 3) การกำหนดกิจกรรม 4) การดำเนินการสอน 5) การประเมินผล 6) การปรับปรุงแก้ไข ในขณะที่เกอร์ลาชและอีลี (Gerlach and Ely) ได้กำหนดส่วนประกอบไว้ 5 ส่วนเช่นกันแต่มีความแตกต่างในรายละเอียด กล่าวคือ 1) กำหนดจุดประสงค์ 2) เลือกเนื้อหา 3) ประเมินพฤติกรรมก่อนเรียน 4) ดำเนินการสอนซึ่งครอบคลุมการพิจารณาวิธีการสอน จัดกลุ่มผู้เรียน จัดเวลาเรียน จัดห้องเรียน และเลือกแหล่งวิทยาการ 5) การประเมินผลการเรียน 6) การวิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับ

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของการเรียนการสอนในหลายๆลักษณะดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น จะพบว่ากระบวนการเรียนการสอนประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการที่จะขาดเสียมิได้คือ ตัวป้อน (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) หรือหากจะแบ่งให้มีรายละเอียดปลีกย่อยไปอีกเพื่อสะดวกต่อการทำงานที่มีระบบที่มี

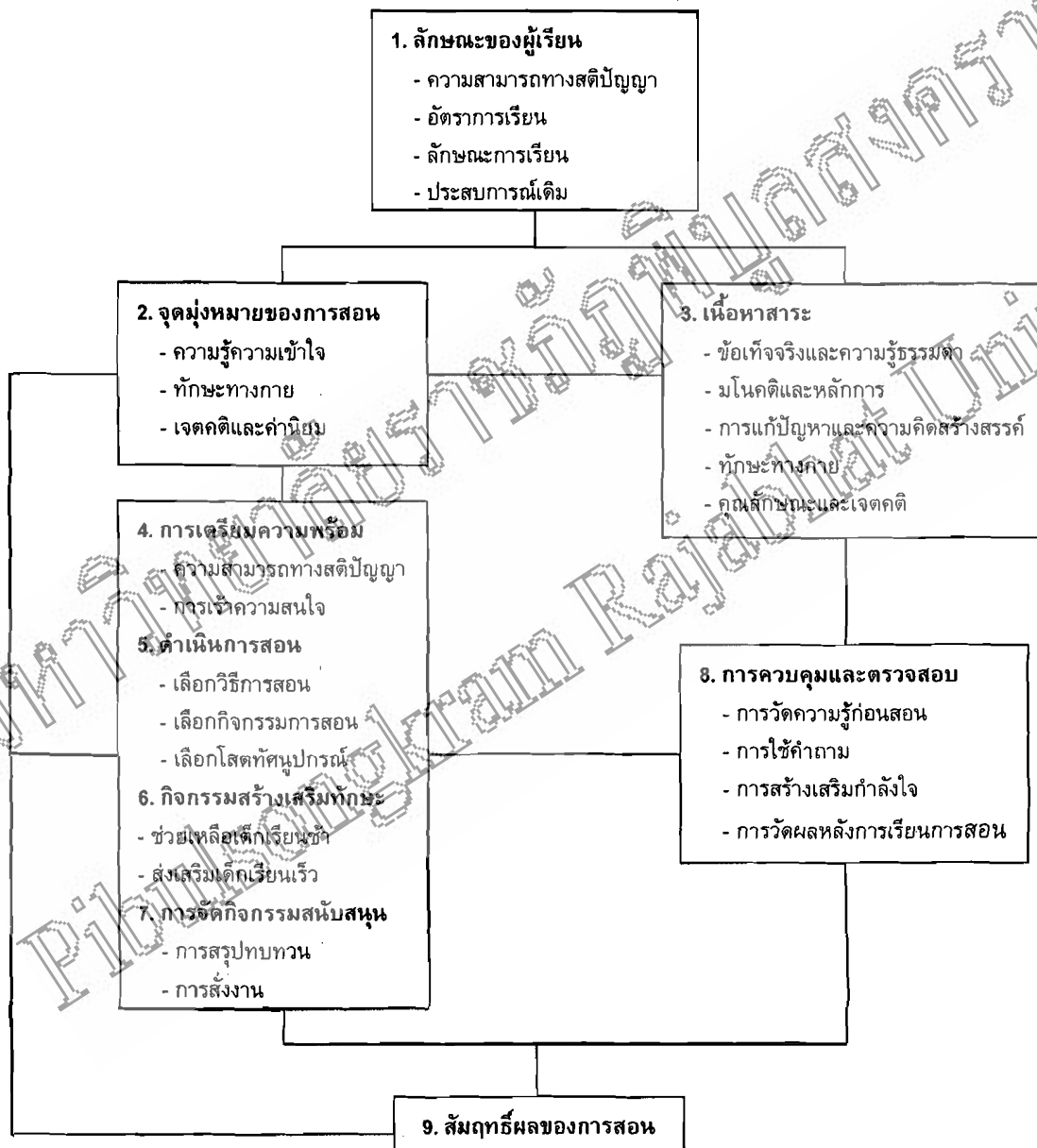
ความสมบูรณ์แล้ว จะประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 5 ส่วนคือ 1) ตัวป้อน (Input) ประกอบด้วย ครู นักเรียน หลักสูตร และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน 2) กระบวนการดำเนินการ (Process) ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อม การให้เนื้อหาสาระใหม่ การสร้างเสริมทักษะ และกิจกรรมสนับสนุน 3) การควบคุม (Control) หมายถึง วิธีการที่จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ผลผลิต (output) หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา ทักษะ และเจตคติ ในการคิดแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน 5) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) หมายถึง การวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากสอนแล้ว หากผลผลิตที่ได้ต่ำกว่าความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ก็จำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์หาจุดบกพร่องเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป ดังรายละเอียด (แผนภูมิที่ 2)

แผนภูมิ 2 องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน

เกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนนี้ (สงัด อุทรานันท์. 2532 : 14-15) ได้ให้ความเห็นว่าองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนที่แท้จริงควรประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญ 10 ประการ 1) ลักษณะเด่นของผู้เรียนแบ่งออกเป็น ความสามารถทางสติปัญญา อัตรการเรียน ลักษณะการเรียน และประสบการณ์เดิม 2) จุดประสงค์ของการสอน หมายถึง ความรู้ความเข้าใจ ทักษะทางกาย เจตคติและค่านิยม 3) เนื้อหาสาระที่นำมาสอน หมายถึง ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา มโนคติและหลักการ การคิดแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ ทักษะทางกาย คุณลักษณะและเจตคติ 4) การเตรียมความพร้อม หมายถึง การเตรียมสภาพแวดล้อมทางการเรียนและการเร้าความสนใจ 5) ดำเนินการสอน

ประกอบด้วย การเลือกวิธีสอน การเลือกกิจกรรมการสอน และการเลือกสื่อทัศนูปกรณ์
 6) การสร้างเสริมทักษะ หมายถึง การช่วยเหลือเด็กเรียนช้าและการส่งเสริมเด็กเรียนเร็ว
 7) การจัดกิจกรรมสนับสนุน ประกอบด้วย การสรุปบททวนและการสั่งงาน 8) การควบคุม
 และตรวจสอบ ประกอบด้วย การวัดความรู้ก่อนการเรียนการสอน การใช้คำถาม การสร้าง
 เสริมกำลังใจ การวัดผลหลังการเรียนการสอน 9) สมรรถนะของการสอน 10) การปรับปรุงแก้ไข
 ดังรายละเอียดในแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิ 3 รูปแบบของระบบการเรียนการสอน

3.3.3 กระบวนการสอน

กระบวนการสอน หมายถึง แบบแผนและขั้นตอนของการสอนโดยทั่วไป แล้วแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

1) ขั้นเตรียมการสอน (Preparation) โดยครูผู้สอนจะต้องเตรียมการดังนี้

(1) ศึกษาธรรมชาติของผู้เรียนว่าอยู่ในระดับใด อายุเท่าไร ธรรมชาติของการเรียนรู้เป็นอย่างไร

(2) ศึกษาหลักสูตร ดูความมุ่งหมายส่วนรวมของหลักสูตรว่าต้องการให้เด็กเป็นอย่างไร ดูเนื้อหาที่จะต้องสอนและทำแผนการสอน แผนการสอนมีหลายระดับซึ่งจะเริ่มด้วยการตั้งจุดประสงค์ในการสอน / จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ว่าจะสอนอะไร เมื่อไร อย่างไร และมีจุดประสงค์อะไร

(3) ศึกษาวิธีสอน จะใช้วิธีสอนอะไร แบบไหน จะจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กบรรลุตามจุดมุ่งหมายในการสอนแล้วต้องกำหนดวิธีการวัดผลเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและประเมินความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

2) ขั้นการสอน (Teaching) ในขั้นนี้เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่ครูจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ไม่ว่าจะเป็นวิธีสอนแบบใด โดยทั่วไปประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆดังต่อไปนี้

(1) นำเข้าสู่บทเรียน เป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นการนำเข้าสู่บทเรียนที่ดีจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความสนใจในสิ่งที่ครูจะสอนและช่วยให้ผู้เรียนรู้จุดประสงค์ของบทเรียนได้ชัดเจนขึ้นว่ากำลังจะเรียนอะไรต่อไปและสัมพันธ์ต่อเนื่องกับเรื่องที่เคยเรียนมาแล้วอย่างไร อาจจะทำด้วยภาพเคลื่อนไหว ดั้งคำถาม ร้องเพลง ดูภาพหรือบัตรคำ ฯลฯ

(2) ดำเนินการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากขั้นนำเข้าสู่บทเรียนเป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระที่ต้องการสอนตามจุดประสงค์ ครูอาจจะใช้การบรรยาย สาธิต ดั้งคำถาม ฯลฯ ในกรณีเรียนการสอนที่รู้เป็นศูนย์กลาง หรืออาจจะกำหนดกิจกรรมให้นักเรียนทำ สังเกตหรือมอบงาน ใช้สถานการณ์จำลองในการเรียนการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

(3) สรุปบทเรียน เป็นการสรุปสาระสำคัญของบทเรียนเพื่อย้าให้ผู้เรียนรู้ว่ากำลังเรียนอะไรและจะนำไปใช้ได้อย่างไร การสรุปบทเรียนนั้นครูอาจจะสรุปเองหรือให้นักเรียนสรุปภายใต้การชี้แนะหรือแนะแนวทางของครู หรือครูและนักเรียนช่วยกันสรุปก็ได้ ซึ่งการสรุปก็อาจจะทำได้หลายวิธี เช่น การสรุปจากการดั้งคำถาม จากการใช้อุปกรณ์ จากความคิดเห็นร่วมกัน จากผลของการทดลอง จากผลของสถานการณ์จำลองและจากการสังเกตบวกกับประสบการณ์ของนักเรียนเอง

3) ขั้นการประเมินผล (Evaluation) เป็นการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับบทเรียนที่ครูสอน เพื่อประเมินว่านักเรียนเข้าใจถูกต้องหรือไม่หรือเข้าใจ

มากนักน้อยเพียงไร บรรลุตามจุดประสงค์ของการสอน / จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือไม่มีอะไรที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขซึ่งเด็กและครูก็จะได้รับทราบร่วมกัน เด็กก็จะได้รู้พัฒนาการในเรื่องการเรียนของตนและปรับปรุงแก้ไข และครูก็ทราบที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป การประเมินผลก็อาจจะใช้วิธีสอนหลายๆอย่าง เช่น การสังเกต การทดสอบ การตั้งคำถาม การพูดคุย ฯลฯ เป็นต้น

3.4 การเรียนการสอนสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

3.4.1 การจัดการเรียนการสอนวิชาคหกรรมศาสตร์

การเรียนการสอนวิชาคหกรรมศาสตร์ก็เหมือนกับการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ เช่นวิทยาศาสตร์ สังคม ฯลฯ จะมีข้อแตกต่างกันก็ตรงที่ว่าในการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์นั้นเน้นการปฏิบัติ ซึ่งความคิดทางปฏิบัตินี้ John Dewey นักปรัชญาปฏิบัตินิยม ชาวอเมริกาได้ให้แนวคิดในเรื่องการจัดการศึกษาคหกรรมศาสตร์ว่าจำเป็นต้องเน้น 3 ประการ คือ เจตคติ (Affective domain) ความรู้ (Cognitive domain) ความสามารถทางด้านทักษะและประสบการณ์ (Psychomotor domain) และ Dewey (1966:137) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดประสบการณ์ไว้ว่า " การจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนจะช่วยเพิ่มพูนทักษะและทัศนคติที่ดี " จากแนวคิดของ John Dewey นี้ สถานศึกษาที่ทำการสอนวิชาคหกรรมศาสตร์ ได้นำมาใช้ในการเรียนการสอน โดยยึดหลักเรียนโดยการกระทำจริง (Learning by doing) ทำให้การเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพราะผู้เรียนมีความรู้ความชำนาญพอที่จะออกไปประกอบอาชีพได้ ซึ่งการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนจบไปแล้วสามารถประกอบอาชีพได้นั้นเป็นเป้าหมายของสถาบันการศึกษาวิชาชีพทุกแห่ง (บรรจง ชูสกุลชาติ. 2531 : 5) และเป้าหมายโดยตรงทางด้านวิชาคหกรรมศาสตร์นั้น ขอยกแนวคิดของประหยัด สายวิเชียร (2531:5) มากล่าวไว้ดังนี้

" วิชาคหกรรมศาสตร์มีเป้าหมายที่สำคัญ An เรียนเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ และเพื่อที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (To learn to make a living and learn to live a better quality of life) ฉะนั้นคหกรรมศาสตร์ตามแนวคิดใหม่ ก็เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้ในสาขาวิชาชีพนี้ไปประกอบอาชีพ หรือนำเอาไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกเพศทุกวัย "

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2532 : 24 -28) ได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการปฏิบัติ ซึ่งควรพิจารณาได้ดังนี้

1) ครูควรจัดทำแผนการเรียนการสอนเป็นรายสัปดาห์ ตลอดภาคเรียนให้ผู้เรียนทราบ และดำเนินการสอนตามนั้น

2) สอนทฤษฎีหรือหลักการอันเป็นพื้นฐานก่อน แล้วแบ่งบทเรียนเป็นหน่วยย่อยหรือทักษะย่อย ทำการสอนทีละทักษะตามแผนการสอน และควรทำการประเมินผลเพื่อปรับปรุงและเสริมแรงเสมอ

3) ควรแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ที่มีความสามารถต่างระดับกัน เพื่อให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้มีโครงการของกลุ่มและโครงการส่วนบุคคล

4) ครูควรจัดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติในสภาพจริงของโลกของงาน เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่เด็ก ตลอดทั้งเชิญบุคคลที่อยู่ในวงการนั้นมาประเมินผลงานและให้กำลังใจผู้เรียน

5) ในระหว่างเรียน ครูต้องติดตามผลงานของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่าตนได้รับความเอาใจใส่จากครู การประเมินผลก็ไม่จำเป็นต้องทำทั้งชั้น ผู้เรียนรายบุคคลพร้อมจะรับการประเมินเมื่อใด ครูก็ควรประเมินได้

6) ก่อนสิ้นภาคเรียนควรมีการสัมมนาทั้งชั้น ให้ทุกคนได้มีโอกาสเสนอผลงาน วิธีการทำงานของตน ตลอดทั้งให้ผู้เรียนเสนอว่าตนจะนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในชีวิตจริงนอกห้องเรียนอย่างไร ที่ไหน และเมื่อไร

7) ครูควรติดตามดูโครงการที่นักเรียนเสนอมา แม้ว่าการเรียนวิชานั้น ๆ จะผ่านพ้นไปแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมแรง และกระตุ้นให้ผู้เรียนนำความรู้ไปปฏิบัติจริง

8) ในระหว่างที่นักเรียนกำลังเรียนหรือฝึกปฏิบัตินั้น ครูควรสอนให้นักเรียนมองปัญหาต่าง ๆ ที่พบว่าเป็นสิ่งที่แก้ได้และเมื่อมีปัญหาก็ควรจะคิดค้นว่ามีทางแก้ไขอย่างไร หรืองานนั้นจะทำให้ลุล่วงได้อย่างไรไม่ควรมองงานหรือปัญหาว่าขัดข้อง เรื่องนั้นเรื่องนี้แล้วลงท้ายว่าทำไม่ได้ แล้วก็ไม่ทำ ครูพยายามสร้างทัศนคติทางความคิดเชิงบวกต่องานที่ปฏิบัติ

จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติเป็นหัวใจของวิชาคหกรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาตามหลักการศึกษา แบบสมรรถฐาน (competency based education) ซึ่งมุ่งคำนึงถึงพฤติกรรมความรู้ความสามารถในด้านสติปัญญา ทักษะการปฏิบัติการ พิณฑิพย์ บริบูรณ์สุข (2525. 80-81) ได้ให้แนวความคิดของแนวโน้มใหม่ในด้านวิธีการสอนวิชาคหกรรมศาสตร์ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติดังนี้

1) มีการทำงานกลุ่มคือมีการปฏิบัติจริง การสัมมนาและการรวบรวมความคิดเห็นเป็นผลงาน

2) มีภาคปฏิบัติสนามมากขึ้น

3) ในวิชาที่มีภาคปฏิบัติ ถ้าพิจารณาว่ายังให้ความรู้ความสามารถไม่พอจะจัดเพิ่มเป็นอีกรายวิชาก็ได้

4) มีวิชาภาคปฏิบัติทำงานร่วม และให้เกิดผลงานจากความคิดเห็นของผู้เรียน

การปฏิบัติการทางคหกรรมศาสตร์ สุภาพ จัตุราภรณ์ (2526 : 140) กล่าวว่า เป็นการให้ออกาสผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการด้วยตนเอง ในกิจกรรมในห้องเรียนได้มีการนำหลักการหรือทางทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ และได้ฝึกให้มีพฤติกรรมความต้องการดังที่กำหนดในวัตถุประสงค์ การจัดทำคปฏิบัติให้แก่ผู้เรียน จะต้องจัดให้ครอบคลุมเนื้อหาหรือความคิดรวบยอดนั้นๆ โดยทั่ว ๆ ไป การปฏิบัติการทางคหกรรมศาสตร์ แบ่งเป็น 3 อย่างคือ

- 1) การปฏิบัติการเพื่อให้ได้ผลผลิต (Productive Laboratories)
- 2) การปฏิบัติการโดยการทดลอง (Experimental Laboratories)
- 3) การปฏิบัติการโดยการสังเกตการณ์ (Observational Laboratories)

การจัดการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ มีแนวคิดทางด้านการสอน อาชีวศึกษาเน้นที่การฝึกทักษะภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกกับสถานประกอบการ Breaker (1982 : 6) ซึ่งให้การสนับสนุนการเรียนภาคปฏิบัติไว้ว่า

“ ถ้าการเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มขึ้น แต่ไม่สามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นได้ ความสนใจก็จะถูกลดลงไป ถ้าการพัฒนาทักษะในระดับสูง แต่การเรียนรู้ต่ำ ความสนใจและทัศนคติก็จะลดลงไปด้วย หากทั้งการเรียนรู้และทักษะมีมากขึ้นอย่างสมดุลย์และสัมพันธ์กัน ความสนใจและการรู้จักนำไปประยุกต์ใช้ก็จะมีมากขึ้น การเรียนภาคปฏิบัติช่วยสร้างความสนใจและพัฒนาทักษะ ”

3.4.2 ภาระกิจของสถานศึกษา

ในการบริหารสถานศึกษาหน้าที่หลักสำคัญ ก็คือการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน จึงจำเป็นต้องกำหนดหลักสูตรให้เหมาะสมทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษามีคุณภาพ มีทักษะ ตามจุดประสงค์ของหลักสูตรในสาขาวิชาคหกรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดรายวิชาไว้ในหลักสูตรสาขาวิชาคหกรรมควรมีความยืดหยุ่นพอสมควร และสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ใหม่จะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ทั้งจะต้องเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การศึกษาบรรลุตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นการที่สถานศึกษานำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนการสอน ต้องมีการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนด้วยการจัดทำแผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบการจัดตารางเรียนตารางวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการสอน รวมทั้งการจัดทำการสอน ภาระกิจของสถานศึกษาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรก็คือ การบริหารงานวิชาการ ซึ่งต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย ที่จะต้องเข้าใจ และทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดความสามัคคี และมีเอกภาพ (Unity) ในการปฏิบัติงาน ดังนี้

- 1) บุคลากรทุกคนในสาขาวิชาคหกรรมจะต้องศึกษาหลักสูตรในรายละเอียด ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดเนื้อหาวิชา การใช้อุปกรณ์การสอน ตลอดถึงการประเมินผล

ผู้บริหารก็จำเป็นจะต้องมีความรู้ และในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน และสามารถปฏิบัติงานให้สอดคล้องกัน

2) ต้องมีการวางแผนการจัดตารางเรียนตารางสอน จัดชั้นเรียนร่วมกัน รวมถึงการจัดทำบันทึกการสอน โครงการสอนที่มีการวัดผล และประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3) การจัดครูให้เหมาะสมกับลักษณะวิชา ทั้งในแง่ความรู้ และประสบการณ์ รวมถึงการจัดเตรียมวัสดุฝึกซึ่งเป็นหัวใจของการฝึกปฏิบัติ การเตรียมเครื่องมือเครื่องจักร อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ให้ทุกอย่างอยู่ในสภาพพร้อม

4) จัดทำโครงการและกิจกรรมเสริมกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมองค์การนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย (อ.ค.ท.) ซึ่งมีกิจกรรมหลัก 10 กิจกรรมรวมทั้งการจัดทักษะปฏิบัติ การจัดนิทรรศการทางวิชาการและวิชาชีพ และการแสดงผลงานซึ่งจะต้องมีการเตรียมงาน ต้องระดมสรรพกำลังวางแผนปรึกษาหารือ และแบ่งความรับผิดชอบกัน

5) การโยกย้ายสับเปลี่ยนครูเพื่อให้แต่ละสถานศึกษามีครูเพียงพอแก้ปัญหา การขาดแคลนครูเป็นการใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือมีการจัดประชุมหารือระหว่างสถานศึกษาในการจัดทำโครงการสอน หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องปัญหาการใช้หลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร การจัดการนิเทศภายใน การบันทึกและเก็บข้อมูลทางสถิติเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ และเป็นแนวทางในการแก้ไขพัฒนาหลักสูตรให้สนองต่อความต้องการของนักเรียนตลาดแรงงาน และนโยบายของรัฐบาล

6) การร่วมมือจัดทำข้อสอบมาตรฐานกลางของแต่ละวิชา ซึ่งจะทำให้แบบทดสอบมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น (Reliability) ช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนมีความสอดคล้องมีความเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific) และมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ยิ่งขึ้น

7) การนิเทศและการติดตามการใช้หลักสูตรภายในสถานศึกษา เพื่อค้นหาปัญหา และอุปสรรคเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ภารกิจของสถานศึกษาในที่นี้หมายถึงภารกิจของบุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางคหกรรม ครูอาจารย์ตลอดถึงผู้บริหาร ต้องมีความเข้าใจหลักสูตรเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อจะได้จัดเตรียมการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง เริ่มตั้งแต่การจัดทำแผนการเรียน การจัดตารางสอน การทำบันทึกการสอน โครงการสอน การจัดทำสื่อการสอน การจัดหาวัสดุฝึก การจัดหาเครื่องมือเครื่องจักร รวมทั้งการจัดแบบทดสอบในแต่ละรายวิชา และการติดตามค้นหาปัญหา และอุปสรรคในการใช้หลักสูตรเพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรในโอกาสต่อไป ล้วนแต่เป็นภารกิจของสถานศึกษา

3.4.3 ภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญยิ่งในสถานศึกษา เพราะเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจในทุก ๆ ด้าน ทั้งภายในในสถานศึกษา และติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ชานูชัย อาจินสมาจาร (2522 : 39-40) ได้กล่าวถึงภารกิจของผู้บริหารไว้ดังนี้คือ 1) ให้แนวทางสำหรับการรวบรวมจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) กำหนดแนวทางในการตัดสินใจในเนื้อหาของหลักสูตร 3) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตร เวลา อาคารสถานที่ และบุคลากร 4) จัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ให้เพียงพอ 5) ต้องมีการนิเทศการสอน ส่วน Robert S. Fisk (อ้างใน ระเบียบ อรชร. 2537 : 25) ได้สรุปหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 4 ประการคือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารบุคลากร 3) การบริหารงานชุมชน 4) การบริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน

โดยสรุปภารกิจของผู้บริหารแบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ ภารกิจภายนอกสถานศึกษาและภายในสถานศึกษา

ภารกิจภายนอกสถานศึกษา คือการประสานติดต่อกับบุคคลหรือสถาบันภายในท้องถิ่นอย่างน้อยเพื่อให้ทราบความต้องการของท้องถิ่นเกี่ยวกับวิชาชีพโดยทั่วไป

1) ความต้องการของนักเรียนที่จะมาเข้าศึกษาต่อในแต่ละปี และในแต่ละสาขาวิชาชีพ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเป้าหมายการรับนักเรียน และการวางแผนจัดหาเครื่องมือเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน

2) ประสานงานกับสถานประกอบการ เพื่อทราบถึงความต้องการแรงงานในสาขาต่าง ๆ เป็นการเตรียมกำลังคนให้เพียงพอกับความต้องการ นอกจากนั้นสถานประกอบการยังเป็นแหล่งฝึกงานของนักเรียนนักศึกษา ผู้บริหารควนจะได้มีการประสานติดต่อกับนักธุรกิจ และนักอุตสาหกรรม และควรเชิญให้มามีส่วนร่วมในการวางแผนในการจัดแผนการเรียนรวมทั้งข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นทางวิชาชีพ เพื่อเป็นข้อมูลนำไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร และผลิตคนให้ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการ

3) การให้ความช่วยเหลือ และกำหนดแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งควรให้ความรู้วิชาชีพกับประชาชนในชนบท ให้รู้จักการถนอมอาหาร รู้จักการเย็บเสื้อผ้าเพื่อช่วยเหลือตนเองในครอบครัวรวมถึงการเรียนรู้การใช้จักรอุตสาหกรรมชนบทอยู่หลายโครงการเช่น โครงการอาชีพศึกษาพัฒนา โครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน (ปชด.) โครงการฝึกวิชาชีพในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โครงการอีสานเขียว โครงการช่างเร่งรัด โครงการเทคโนโลยีหมู่บ้าน ฯลฯ

ภารกิจภายในสถานศึกษา ผู้บริหารมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงภายในสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจ (Center of Decision Making) ในทุกกิจกรรม

1) ด้านนักเรียน ผู้บริหารจะต้องจัดทำเป้าหมายการรับนักเรียน การสอบคัดเลือก การคัดเลือกนักเรียน เพื่อให้ได้นักเรียนตรงตามความถนัด ความสนใจ ความสามารถทางวิชาการ และวิชาชีพ สภาพร่างกาย และจิตใจ เหมาะสมสำหรับวิชาชีพไม่ต้องเป็นภาระสำหรับครูมากเกินไปในขณะเดียวกันจะต้องมีการติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารจะต้องเผชิญผู้ปกครองให้รับทราบระบบการเรียนของบุตรหลาน และการดูแลความประพฤติของนักเรียนให้เหมาะสม

2) ด้านครู - อาจารย์ ครูเป็นตัวแทนที่สำคัญในกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้นการจัดครูเข้าสอนแต่ละวิชา จึงควรพิจารณาถึงความรู้ ความถนัดของครูเป็นสำคัญ การจัดครูที่ไม่มีความรู้ และไม่มี ความถนัดในวิชาที่สอน ก็จะทำให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องจัดเตรียมข้อมูลสำหรับจัดแผนการเรียนรวมถึงการจัดครูให้เหมาะสม และไม่ควรรู้ให้ครูคนหนึ่งสอนหลายวิชามากเกินไป เพราะการสอนหลายวิชาต้องใช้เวลาในการเตรียมการสอนมาก ไม่มีเวลาทำงานในหน้าที่อื่น 7 ควรจะให้สอนน้อยวิชาแต่หลายห้องเรียน

3) การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน การปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ วิธีหนึ่งก็คือการใช้อุปกรณ์ช่วยสอน สื่อทัศนูปกรณ์ ใบงาน ใบความรู้ และรายการสอน สื่อการเรียนการสอนเหล่านี้ ช่วยในการปฏิบัติงานทั้งของครู และนักเรียนง่ายขึ้น ทำให้ครูสามารถวางแผนเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้าได้ ผู้บริหารจะต้องสอดส่องดูแลแนะนำให้ครูได้ใช้สื่อการเรียนการสอน นอกจากนี้ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนนักศึกษาทั้งภายในสถานศึกษา และสาธารณชน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนนักศึกษาทั้งภายในสถานศึกษา และสาธารณชน การจัดนิทรรศการ และการแสดงผลงานของนักเรียนนักศึกษาเป็นเครื่องที่สำคัญยิ่งในการส่งเสริมการศึกษาทางด้านอาชีพศึกษา และเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4) การจัดการ และวางแผนด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ ผู้บริหารจะต้องจัดหรืออาคารสถานที่ให้พอเพียงกับจำนวนนักเรียนรวมทั้งการซ่อมแซมอาหารต่าง ๆ ทั้งที่ใช้ในการเรียนการสอน และประโยชน์สอยอย่างอื่น เช่น โรงอาหาร ห้องพยาบาล สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ให้สะอาดและเพียงพอ จะต้องมีการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามวัตถุประสงค์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดเตรียมวัสดุฝึกและครุภัณฑ์ เครื่องมือเครื่องจักรซึ่งมีความจำเป็นต่อการฝึกปฏิบัติ และทำให้เกิดทักษะ ผู้บริหารจึงต้องจัดเตรียมวางแผนในการจัดหาให้เพียงพอโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนประเภทวิชาคหกรรมจะประสบผลสำเร็จอย่างมากถ้ามีห้องปฏิบัติการที่ถูกสุขลักษณะ มีเครื่องมือ เครื่องจักรที่ทันสมัย และเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

3.4.4 ภารกิจของครู-อาจารย์ผู้สอน

ถ้าพิจารณาในทางกฎหมาย กรมอาชีวศึกษา ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของครู ไว้ 14 ประการ 1) ทำแผนการสอน หรือโครงการสอนและบันทึกการสอน 2) ทำการสอนและอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนนักศึกษาตามหลักสูตร และความต้องการของตลาดแรงงาน 3) ให้บริการทางการศึกษาส่งเสริมการเรียนการสอนให้สนองนโยบายอาชีวศึกษาครบวงจร และให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองนักเรียนนักศึกษา 4) รับผิดชอบปกครองดูแลด้านความประพฤติ การรักษาวินัย และคุณภาพและดูแลการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนนักศึกษา 5) ศึกษาค้นคว้ารวบรวมวิทยากร และประสบการณ์ใหม่ ๆ ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง 6) จัดทำสื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ ใช้และเก็บรักษาสื่อการเรียนการสอน และเครื่องมืออุปกรณ์อื่น ๆ อย่างถูกต้อง 7) รักษาวินัยและประพฤติดนเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนนักศึกษา 8) นิเทศหรือช่วยนิเทศในวิชาที่รับผิดชอบ ในงานวิชาการของกลุ่มสถานศึกษา 9) ให้คำแนะนำและแนะแนวต่าง ๆ แก่นักเรียนนักศึกษาวหรือผู้ปกครอง 10) ให้บริการและผู้ปกครอง นักเรียนนักเรียนศึกษาและชุมชน ในด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ 11) วิจัยและปรับปรุงการเรียนการสอนให้เน้นการประกอบอาชีพอิสระ เช่นธุรกิจและอุตสาหกรรม 12) เสนอโครงการปฏิบัติงานตามลำดับชั้น 13) รายงานผลการปฏิบัติงานตามลำดับชั้น 14) ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

ถ้าพิจารณาภารกิจของครูในแง่การนำหลักสูตร ประเภทวิชาคหกรรมไปใช้ ครูต้องมีความรู้เรื่องหลักสูตรอย่างน้อย 4 ประการคือ 1) ต้องรู้หลักการ จุดหมาย จุดประสงค์ประเภทวิชาคหกรรม รวมทั้งโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้ทราบทิศทาง ความมุ่งหมาย และความสัมพันธ์ของรายวิชาต่าง ๆ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการจัดแผนการเรียนของนักเรียน 2) ต้องการอ่าน และทำความเข้าใจคำอธิบายรายวิชา เพื่อจัดเตรียมเนื้อหาวิชา และเตรียมการสอนให้ตรงกับหลักสูตร 3) จัดเตรียมวิธีสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา เวลา จำนวนนักเรียน และองค์ประกอบอื่น ๆ 4) ต้องเตรียมการ การวัดผลและประเมินผลการเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชา เพื่อจะได้ทราบว่านักเรียนมีความรู้มากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นข้อมูลในกรนำมาปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาวิชาต่อไป

นอกจากภารกิจตามระเบียบกรมอาชีวศึกษาหรือการนำหลักสูตรไปใช้ดังกล่าวแล้ว ครูจะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอเพราะความเปลี่ยนแปลงของสังคมการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ และความก้าวหน้าทางวิทยาการ และเทคโนโลยี (Technology) ทำให้มีการนำเครื่องมือเครื่องจักรใหม่ ๆ เข้ามาใช้มากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า การสอดดัดเย็บเสื้อผ้าในสมัยก่อน เป็นการสอนโดยใช้จักรเย็บผ้าธรรมดาใช้แรงคนหรือไฟฟ้าก็ตาม เพียงเพื่อให้รู้จักดัดเย็บใช้เอง และประกอบอาชีพส่วนตัวในบ้านเล็ก ๆ เท่านั้น แต่ในปัจจุบันโรงงานอุตสาหกรรมการดัดเย็บเสื้อผ้า ต้องใช้จักรอุตสาหกรรมเพราะมีการผลิตจำนวนมาก (Mass production) จึง

จำเป็นต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนตัดเย็บเสื้อผ้าก็เปลี่ยนไปจากการเพียงเพื่อบริโภค หรือใช้สอยในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย ดังนั้นครูก็จำเป็นต้องเข้ารับการศึกษอบรมการใช้เครื่องมือเครื่องจักรต่าง ๆ ก่อนที่จะทำการสอน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และคุณสมบัติตามความต้องการของตลาดแรงงาน

3.4.5 การจัดการเรียนการสอนโดยการผลิตเพื่อจำหน่าย

ในการเรียนประเภทวิชาคหกรรมนั้นได้กำหนดจุดหน่วยประการหนึ่ง คือการอาชีวศึกษาครบวงจร เป็นการฝึกให้เกิดทักษะในวิชาชีพ ผลิตได้ จำหน่ายได้ จัดการได้ บริการได้และบริโภคได้ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายในการพัฒนาอาชีวศึกษาโดยกำหนดเป้าหมาย 10 ประการคือ 1) สนองความต้องการตลาดแรงงาน 2) จัดกรเทคโนโลยีใหม่ 3) ส่งเสริมอาชีพอิสระ 4) สอนระยะสั้นสู่ประชา 5) พัฒนาหลักสูตรการสอน 6) อาชีวครบวงจรได้มาตรฐาน 7) เรงงานคุณภาพนักศึกษา 8) พัฒนาครูอาจารย์ 9) ประสานสัมพันธ์มวลชน 10) ประสิทธิภาพลิเคราะห์วิจัย

จะเห็นได้ว่าในเป้าหมายที่ 6 ได้เน้นเรื่องอาชีวศึกษาครบวงจร ทั้งนี้ก็เพื่อให้ นักเรียนนักศึกษาได้ฝึกหัด เรียนรู้กระบวนการผลิตและจำหน่ายได้จริง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจก่อนที่จะออกไปประกอบอาชีพ ในขณะที่เดียวกันสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร และครูอาจารย์สาขาวิชาคหกรรมทุกคน จำเป็นต้องศึกษาความเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงาน และระบบการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อเตรียมจัดวัสดุ ครุภัณฑ์ เครื่องมือเครื่องจักรให้เหมาะสมเป็นการเตรียมนักเรียนให้มีความคุ้นเคยกับเครื่องมือดังกล่าวก่อนจะออกไปปฏิบัติงานในสภาพเป็นจริง เป็นการจำลองสภาพการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมไว้ในสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะเมื่อนักเรียนนักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมส่วนใหญ่หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วจะออกไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม หรือสถานประกอบการที่ใช้บริหารงานในระบบอุตสาหกรรม กรมอาชีวศึกษาได้ตระหนัก และเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าว จึงได้นำเสนอเหตุผลความจำเป็น กระทรวงศึกษาจึงได้ออกระเบียบ ว่าด้วยการให้สถานศึกษาจัดทำ รับบริการ รับจ้าง ผลิตเพื่อจำหน่าย สำระสำคัญในระเบียบดังกล่าว เพื่อเปิดโอกาสให้สถานศึกษาปฏิบัติงาน ซึ่งหมายถึงการรับจัดทำ รับบริการ รับจ้าง ทำการผลิตเพื่อจำหน่ายสามารถจะทำสัญญาโดยหัวหน้าสถานศึกษาลงนามในสัญญาแทนอธิบดี กรมอาชีวศึกษาได้ ในระเบียบดังกล่าวได้เอื้อมประโยชน์ทั้งนักเรียน และครูอาจารย์ผู้ควบคุมเพราะในข้อ 17. 18. 19. 20 และ 21 ได้กล่าวถึงวิธีจ่ายค่าตอบแทนนักเรียนนักศึกษา และครูอาจารย์ ทำให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน ครูอาจารย์มีค่าตอบแทนการควบคุมการปฏิบัติ สถานศึกษาประหยัดวัสดุฝึกส่วนหนึ่ง นอกจากนั้นยังได้เป็นการฝึกนักเรียนนักศึกษาในสถานการณ์จริง เป็นการเพิ่มพูนทักษะในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการผลิตการจัดการ การประมาณราคา การดูแลตรวจสอบคุณ

สมบัติผลิตภัณฑ์ก่อนส่งมอบให้ผู้ว่าจ้าง หรือคู่สัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนในสาขาวิชาเกษตรกรรมสามารถจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการผลิตเพื่อจำหน่ายได้ไม่ยากนัก เช่น การรับตัดเย็บเสื้อผ้าอุตสาหกรรมนักเรียนที่เรียนวิชาการตัดเย็บ และการใช้จักรอุตสาหกรรมมาแล้วก็สามารถตัดเย็บได้หรือ การรับจ้างทำอาหารในงานต่าง ๆ ที่มีผู้ว่าจ้าง นักเรียนนักศึกษาที่ได้เรียนวิชาเกี่ยวกับอาหารจำนวนมากที่สามารถทำได้ โดยทั่วไปผลผลิตและสินค้าทางสาขาวิชาเกษตรกรรมเป็นชิ้นงานที่ราคาไม่แพงทำให้การจำหน่ายง่ายซึ่งเป็นข้อได้เปรียบสำหรับนักเรียนนักศึกษาในสาขานี้

การผลิตเพื่อจำหน่ายพอจะสรุปเป็นสาระสำคัญ ดังนี้ 1) เป็นการสนับสนุนนโยบายการอาชีวศึกษาครบวงจร เพื่อฝึกให้นักเรียนคิดได้ ทำเป็น บริการได้ บริโภคได้ จัดการได้ จำหน่ายได้ เสมือนเป็นการทำแบบฝึกหัดในโรงเรียน และจำลองสถานการณ์จากภายนอกสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะ และมีความมั่นใจ ซึ่งเท่ากับเป็นการเตรียมคนเข้าสู่โลกแห่งอาชีพในอนาคตให้ใกล้เคียงกับสภาพเป็นจริงมากที่สุด 2) นักเรียนนักศึกษามีรายได้ระหว่างเรียนช่วยลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองเป็นแรงจูงใจให้ผู้ปกครองมองเห็นความเป็นไปได้ และเชื่อมั่นว่าบุตรหลานจะสามารถประกอบอาชีพได้อย่างแน่นอนหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว 3) ช่วยลดค่าใช้จ่ายงบประมาณค่าวัสดุฝึกของนักเรียนศึกษา ทำให้สถานศึกษาสามารถนำงบประมาณดังกล่าวไปใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ ที่จำเป็น

4. ภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ของอาจารย์คหกรรมศาสตร์

4.1 ด้านบุคลิกภาพ

4.1.1 ความหมายของบุคลิกภาพ

ประชา ผ่องใส (2530 : 9) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะนิสัย (Traits) ที่รวมกันเป็นแบบฉบับเฉพาะของแต่ละบุคคลซึ่งแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมที่มีความคงเส้นคงวา และสามารถสังเกตได้ พฤติกรรมของคนที่แสดงถึงบุคลิกภาพอาจแสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ในรูปแบบของการกระทำหรือไม่กระทำ อาจได้แก่ เจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนลักษณะทางอารมณ์และสติปัญญา

ยนต์ ชุ่มจิต (2531 : 96) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง คุณลักษณะทุกสิ่งทุกอย่างทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งรวมอยู่ในตัวของบุคคลหนึ่งทำให้บุคคลนั้นมีความแตกต่างไปจากบุคคลอื่น ๆ คุณลักษณะภายนอก เช่น รูปร่างหน้าตา ลักษณะการพูด กิริยาท่าทาง ตลอดจนถึงการแต่งกาย เป็นต้น

คณะวิชาครุศาสตร์วิทยาลัยสวนสุนันทา (ม.ป.ป.: 62) ได้สรุปว่า "บุคลิกภาพ" หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลซึ่งประกอบขึ้น จากลักษณะต่างๆ ทั้ง

ลักษณะอุปนิสัย พฤติกรรม ลักษณะทางอารมณ์และสังคม ที่แสดงออกให้เห็น ได้เป็นไปตาม ความรู้สึกนึกคิด ความรู้ ความสามารถของแต่ละบุคคล สามารถอธิบายหรือวัดได้

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า บุคลิกภาพคือทุกสิ่งทุกอย่างที่ประกอบขึ้นเป็น ตัวบุคคล เป็นลักษณะเฉพาะตัวในด้านต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง ไปตามกาลเวลาและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพของสิ่งแวดล้อม

4.1.2 คุณลักษณะของครูด้านบุคลิกภาพ

สุจินต์ วิศวชีวนนท์ (2524 : 24-26) กล่าวถึงคุณลักษณะของครูด้านบุคลิกภาพ ดังนี้ ครูควรแต่งกายสะอาด เหมาะสม วาเริงแจ่มใส มีอารมณ์ขันเป็นกันเองกับผู้เรียน มี อารมณ์มั่นคงพูดจาคมชัด กล้าแสดงความคิดเห็นมีเหตุมีผล มีความกระตือรือร้น ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความภูมิใจในอาชีพ และเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน

พนัส หันนาคินทร์ (2528 : 291-298) ให้ทัศนะต่อคุณลักษณะของครูด้าน บุคลิกภาพว่า ครูควรเป็นผู้ที่แต่งกายเรียบร้อยเหมาะสม ฉลาดรอบรู้ สุขภาพร่างกายแข็งแรง มี สุขภาพจิตดี ตรงต่อเวลา มีความสามารถในการพูด ประพฤติดีและมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน

สมบัติ มหารศ (2530 : 132) ได้กล่าวว่า บุคลิกภาพที่จำเป็นสำหรับครู มีดังนี้ ครูต้องเป็นผู้มีอารมณ์ดี ทำตัวเป็นแหล่งวิชาการให้แก่ศิษย์ ร่วมมือกับเพื่อนครูปฏิบัติ หน้าที่จนสำเร็จ มีความมั่นคงในอาชีพ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออกและเป็นผู้หน้าที่ดี

สุรพันธ์ ดันศรีวงษ์ (2531 : 21-25) กล่าวว่าบุคลิกภาพของครูนั้น จะต้อง วางตัวให้เหมาะสมเป็นที่เชื่อถือของบุคคลทั่วไป เป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียน เช่นการพูด กลุ่รแต่งกาย มีลักษณะของความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ รูปร่างหน้าตาดีทำให้นักเรียนเกิดความเคารพศรัทธา และเชื่อถือด้วย

ยนต์ ชุ่มจิตร์ (2531 : 99-100) ได้จำแนกบุคลิกภาพที่ดีของครูไว้สอง ลักษณะ ดังนี้บุคลิกภาพภายนอก ได้แก่ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส การแต่งกายสะอาดเรียบร้อย กิริยาท่าทางสุภาพอ่อนน้อม การทำงานคล่องแคล่ว และการพูด จาคมชัด ส่วนบุคลิกภาพภายใน ได้แก่ มีความคิดริเริ่มในการทำงาน มีความรู้รอบตัวดี มีความมั่งคั่ง มีปฏิภาณไหวพริบ มีอารมณ์มั่นคง มีเมตตา ซื่อสัตย์ จริงใจ ตรงต่อเวลา อุดมทนและช่างสังเกต

พินิจ เข้มทอง (2535 : 26) ให้บุคลิกภาพของครูด้านบุคลิกภาพไว้ว่า มีบุคลิกภาพไม่ขัดต่อหลักธรรมที่ตนสอน ปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอ มีอารมณ์มั่นคง มีความอดทน ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอารมณ์ขัน แต่งกายเรียบร้อย พูดจาสุภาพอ่อนโยน มีกิริยา สุภาพเรียบร้อย มีความรู้ในทางวิชาการ มีความศรัทธาในความเป็นครู

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า คุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ ด้านบุคลิกภาพ ต้องสามารถควบคุมอารมณ์ สุภาพอ่อนโยน ำรงแจ่มใส ขยันแข็งแรง มีความเป็นกันเอง ร่างกายจิตใจสมบูรณ์ กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล กระตือรือร้นในการทำงาน

4.2 ด้านความรู้ความสามารถ

ด้านความรู้ความสามารถ หมายถึง ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในเรื่องที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ดังนี้

4.2.1 การสอน

พนัส หันนาคินทร์ (2528 : 291-298) กล่าวถึงคุณลักษณะของครูในการดำเนินการสอนว่า ครูต้องมีความสามารถในการปรับบทเรียนให้เข้ากับนักเรียน เข้าใจในสภาพที่เป็นจริงของนักเรียน มีความเข้าใจวิชาที่สอน มีความคิดริเริ่มในการหาวิธีสอนแบบใหม่ๆ มาใช้และคำนึงอยู่เสมอว่านักเรียนจะได้รับความรู้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการสอนของครูเป็นสำคัญ

สมบัติ มหาเรศ (2530 : 132) กล่าวถึงลักษณะของครูด้านการสอน ดังนี้ ครูต้องรู้จักนำจิตวิทยาประยุกต์ใช้ในการสอน รู้จักพฤติกรรมเด็ก และเป็นแหล่งวิชาการของเด็ก ในการศึกษาหาต้นคว้า

สุพิน บุญชูวงศ์ (2530 : 8-9) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูด้านการสอนไว้ดังนี้

- 1) มีการส่งเสริมให้นักเรียนด้วยการกระทำ เป็นการเรียนที่นักเรียนได้ลงมือกระทำ จึงเป็นการเรียนที่ได้ประสบการณ์ที่มีความหมาย
- 2) มีการส่งเสริมนักเรียนด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นการเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
- 3) มีการตอบสนองความต้องการของนักเรียน เป็นการเรียนที่นักเรียนเรียนด้วยความสุข สนใจและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่างๆ
- 4) มีการสอนให้ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาที่เรียนกับวิชาอื่นๆ ในหลักสูตรเป็นอย่างดี เช่น สอนสังคมศึกษาก็สอนให้กับวิชาภาษาไทยหรือวิชาอื่นๆ เป็นต้น
- 5) มีการใช้สื่อการสอน ได้แก่ สื่อการสอนจำพวกใสตทัศน์วัสดุต่างๆ เพื่อสร้างความสนใจหรือช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายด้วย
- 6) มีกิจกรรมให้นักเรียนทำหลายอย่าง เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียนและเพื่อช่วยให้นักเรียนสนุกสนานในการเรียน เช่น การสอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ เรื่องการตอนต้นไม้โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงและดูแลผลการปฏิบัติของตัวเอง

7) มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถามหรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ สำหรับเด็กประถมศึกษา เด็กจะได้คิดหาเหตุผล คิดหาเปรียบเทียบและคิดพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ

8) มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน เป็นต้นว่าส่งเสริมให้นักเรียนคิดทำในสิ่งใหม่ๆ ที่มีประโยชน์โดยไม่ต้องเรียนแบบใคร และส่งเสริมกิจกรรมที่มีความงามทางสุนทรียภาพ เช่น การเขียนบทร้อยกรอง การวาดภาพต่างๆ เป็นต้น

9) มีการใช้การจูงใจ ในระหว่างการเรียนการสอนบทเรียนใดๆนั้น ครูควรนำเครื่องเล่นต่างๆ เช่น การให้รางวัล การลงโทษ การชมเชย การติเตียน การสอบ การให้คะแนนแข่งขัน การให้เครื่องหมายเชิดชูเกียรติ เป็นต้น ซึ่งเครื่องเล่นเหล่านี้จะกระตุ้นและชี้แนวทางให้นักเรียนเกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียน และในการทำกิจกรรมยิ่งขึ้น

10) มีการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแบบประชาธิปไตย ด้วยการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น มีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ยกย่องความคิดเห็นที่ดี ตลอดจนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานร่วมกับครู

11) มีการเร้าความสนใจก่อนลงมือทำการสอนเสมอ การเร้าความสนใจนับเป็นสิ่งจำเป็นสิ่งแรกในกระบวนการเรียนการสอนที่ครูไม่ควรละเลย เพราะเมื่อเด็กสนใจเรียน ตั้งใจเรียนแล้ว การเรียนการสอนก็จะได้ผลดี

12) มีการประเมินผลตลอดเวลา โดยวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การซักถาม การทดสอบ เพื่อแน่ใจว่าการสอนของครูตรงตามจุดประสงค์ที่ต้องการมากที่สุด

สนอง ศิริกุลวัฒนา (2533 : 333-334) ได้กล่าวว่า การสอนของครูนั้นไม่ควรเน้นความจำเป็นมากเกินไป ควรส่งเสริมความสามารถในการคิดของนักเรียนด้วย โดยใช้การสอนหลายวิธี ให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาค้นคว้าคิดหาคำตอบด้วยตนเองโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า คุณลักษณะด้านการสอน มีลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อกระตุ้น ถ่ายทอด หรือหาวิธีต่างๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และได้พัฒนาความเจริญทั้งทางกาย สังคม สติปัญญา และจริยธรรม

4.2.2 การเตรียมการสอน

ในการเตรียมการสอน เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ การเตรียมการสอนเป็นการวางแผนล่วงหน้าอย่างรอบคอบว่า ควรจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร แล้วดำเนินการสอนตามแผนงานที่วางไว้

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 59-61) ได้เสนอแนวทางในการเลือกเนื้อหาวิชาตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ไว้ดังนี้ I) เป็นแก่นสารสำคัญของความรู้ในศาสตร์นั้น 2) มีคุณค่าและมีประโยชน์ในการถ่ายทอดต่อไป 3) มีประโยชน์ในการดำรงชีวิต 4) สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน 5) ช่วยให้สามารถดำรงสังคมได้อย่างปกติสุข และช่วยส่งเสริมพัฒนาการของสังคมประชาธิปไตย 6) ใช้บ่อยที่สุดและเป็นสากลนิยม 7) สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนได้รับผลสูงสุด 8) สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมและเป็นที่ต้องการของสังคม 9) ทางบ้านไม่อาจสอนได้ 10) เกี่ยวกับการอยู่รอดของผู้เรียนและช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้ดีขึ้น II) เหมาะสมกับวัยของนักเรียน 12) ช่วยส่งเสริมการใช้เวลาว่างของผู้เรียนให้เกิดประโยชน์ในด้านการฝึกทักษะการปฏิบัติอื่น ๆ นอกเหนือไปจากอาชีพและความชำนาญพิเศษ 13) ช่วยให้สื่อความหมายกับผู้อื่นได้ 14) เชื่อถือได้ 15) ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ 16) ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ต่างๆ 17) ช่วยกระตุ้นจินตนาการของผู้เรียน 18) เน้นกระบวนการสืบสวนสอบสวน 19) มีความสมดุลในความกว้างความลึก 20) สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่วางไว้และควรสนองความต้องการของความมุ่งหมายได้หลายๆข้อ 21) เหมาะแก่การปฏิบัติจริงของผู้เรียนให้สามารถปฏิบัติได้ด้วยดี 22) สนองความต้องการด้านแรงงานของสังคม 22) ให้ความรู้ในแง่เศรษฐกิจการทำมาหากิน และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นต่างๆ 23) ความทันต่อโลก ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน 24) เน้นให้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและเห็นคุณค่าที่ต้องรักษาไว้ 25) ส่งเสริมให้คุณค่าของการทำงาน ไม่ดูถูกงาน ไม่หยิ่งโหยง ไม่เลือกงาน มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร 26) ปลูกฝังให้มีความรักชาติบ้านเมือง รักที่อ้างไว้ซึ่งชนบทร่วมเนียมอันดีงามและรู้จักใช้ความดีวิเคราะห์วัฒนธรรมต่างๆ ชนิดในการรับเข้ามา 27) เน้นการมีเหตุผล ระเบียบ วินัย อดทน และความขยัน 28) สร้างทัศนคติและค่านิยมอันพึงประสงค์ในสังคม 29) ช่วยดำรงสังคมไว้อย่างปกติสุข และช่วยส่งเสริมพัฒนาการของสังคมประชาธิปไตย 30) ให้ผู้เรียนแสดงถึงความมีน้ำใจในการทำงาน รักงานที่ทำ

บำรุง กลัดเจริญ และฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2527 : 77) กล่าวถึงประโยชน์ของการเตรียมการสอน สรุปได้ดังนี้ 1) ช่วยให้ครูมีความพร้อมและความมั่นใจในการสอน 2) ช่วยให้ครูมีความเข้าใจในหลักการ จุดมุ่งหมาย สาระสำคัญของหลักสูตร และขอบข่ายของเนื้อหาที่จะสอน 3) ช่วยให้ครูทราบถึงความคิดรวบยอดของวิชานั้นๆ เนื้อหา กิจกรรม

การเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผลล่วงหน้า 4) ช่วยให้สอนเป็นไปตามขั้นตอน

จรัส คำรัตน์ (2534 : 14) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเตรียมการสอนสรุปได้ ดังนี้ 1) ช่วยให้ครูผู้สอนเข้าใจหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และสาระสำคัญของหลักสูตร ถ้าครูเข้าใจหลักสูตรได้มากเท่าไร ก็จะช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้น 2) การเตรียมการสอนโดยศึกษาแผนการสอน จะช่วยให้ทราบ ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนและการวัดผลประเมินผลล่วงหน้า ซึ่งจะช่วยให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น 3) ช่วยให้ครูผู้สอนมีความพร้อมในการสอน 4) ช่วยให้ครูผู้สอนมีความพร้อมในการสอน 5) ช่วยให้การสอนของครูเป็นไปตามลำดับขั้น ทำให้เด็กศรัทธาในตัวครู 6) ช่วยในด้านการบริหาร บริการ การนิเทศ การติดตามผล และการจัดครูเข้าสอนแทน

4.2.3 การดำเนินการสอน

การดำเนินการสอน มีความสำคัญมากอย่างหนึ่งเนื่องจากการนำแผนการสอนซึ่งได้เตรียมไว้มาปฏิบัติ ผู้สอนต้องใช้ความสามารถอย่างเต็มที่

ถาวร สารวิทย์ (2523 : 43-45) กล่าวว่า เพื่อที่จะให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ได้กำหนด ในความมุ่งหมายของการสอนคหกรรมศาสตร์ในหลักสูตร การที่จะทำให้การสอนได้ผลดังกล่าว ครูจะต้องเป็นผู้จัดประสบการณ์ในเรื่องความรู้ ทักษะ และทัศนคติให้แก่ผู้เรียน ในการจัดนี้ ครูคหกรรมศาสตร์จะต้องใช้วิธีการหลาย ๆ อย่าง ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์และนักเรียน หลักสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการดำเนินการสอน มีดังนี้ 1) การกำหนดว่า การสอนนั้นมีความมุ่งหมาย ที่จะให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติอย่างไร 2) วิธีการหรือกลวิธีที่จะให้เด็กได้รับประสบการณ์ และเกิดผลการเรียนรู้ตามความมุ่งหมาย 3) เครื่องมืออุปกรณ์ ที่จะมาช่วยในการสอนให้การเรียนการสอนง่ายและสะดวกขึ้น 4) วิธีการที่จะทำให้ทราบว่า การที่ได้ดำเนินการสอนไปแล้วนั้นเกิดผลตามที่ต้องการ

หลักสำคัญทั้ง 4 ข้อนี้ ได้กำหนดความมุ่งหมายของการสอน เทคนิคและวิธีการ อุปกรณ์การสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน ดังนั้นสิ่งที่สำคัญในการกำหนดจุดประสงค์ของการสอนคือ การกำหนดในแง่ของพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงที่เห็นและคุณค่าที่ได้ สิ่งที่ครูควรพิจารณาคือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา ที่ทำการสอน นักเรียนที่ทำการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีการและกระบวนการในการสอน รวมถึงบุคลากรด้วย

โรนัล และจอห์น (Ronald and John. 1986 : 150 อ้างอิงมาจาก Henank. 1984 : unpagged) ได้เสนอแนวทางเลือกเทคนิคการเรียนการสอน ไว้ดังนี้ 1) เลือกกิจกรรมที่

ตรงกับพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ แล้วพยายามเปลี่ยนหลักเกณฑ์ให้เป็นทักษะทางกาย จิตใจ ทางสังคม เจตคติที่ดี 2) เลือกกิจกรรมที่ครูเป็นผู้นำให้มีความหลากหลายขึ้นและกระตุ้นให้มีกิจกรรมที่นักเรียนเป็นผู้นำ 3) วางแผนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น โดยพยายามวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนให้มากที่สุด 4) ให้ผู้เรียนได้ทราบผลการเรียน โดยต้องทำโดยเร็วหลังการสอน และควรทำอย่างสม่ำเสมอ 5) ให้นักเรียนเห็นแบบอย่างที่ถูกต้อง ให้เรียนรู้โดยการสังเกตสิ่งที่ผู้อื่นแสดงให้ดูอย่างถูกต้อง 6) วางแผนให้เหมาะสมกับความต้องการและความพร้อมของนักเรียน ความพร้อมเป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นมาได้ และไม่จำเป็นต้องรอ 7) จัดกิจกรรมที่ท้าทาย ครูต้องรู้ระดับความเชื่อมั่นของนักเรียนในสิ่งที่สนใจ 8) จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ ให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความสามารถพิเศษ และจะต้องไม่ละเลยที่จะกระตุ้นให้นักเรียนปรับปรุงในส่วนที่ด้อยกว่า 9) จัดให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในประสบการณ์ตรงที่มีจุดหมายสมบูรณ์ และถ้าเป็นไปได้ควรให้นักเรียนได้ร่วมในประสบการณ์จริง เพราะจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายมากที่สุด เนื่องจากทักษะในวิธีสอนนั้นสามารถพัฒนาขึ้นได้จากประสบการณ์ ดังนั้นผู้ที่จะเป็นครูจำต้องเรียนรู้วิธีใช้เทคนิคการสอน รู้จักตนเอง และพัฒนาค่านิยมเกี่ยวกับเทคนิคการเรียนการสอนด้วยสิ่งต่างๆเหล่านี้ อาจเรียนรู้ได้จากตัวอย่าง เช่น การให้นักเรียนได้มีโอกาสสังเกตพฤติกรรมจริงที่ถูกต้อง หรือสังเกต วีดีทัศน์ เป็นต้น

ในการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเร่งเร้าให้ผู้เรียนมีความสนใจในเนื้อหาวิชานั้น จำเป็นต้องมีการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจมากขึ้น

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533 : 80) ได้กล่าวว่าสื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งต่างๆที่ผู้สอนและผู้เรียน นำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนการสอนนั้นมีประโยชน์อย่างมากต่อครูผู้สอน และได้สรุปประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า 1) จูงใจให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและสนใจเรียนมากขึ้น 2) ให้ประสบการณ์อย่างมีความหมายแก่ผู้เรียน 3) ก่อให้เกิดเจตคติที่ดีและมีความประทับใจในสิ่งที่เรียน 4) อธิบายเนื้อหาและทักษะกระบวนการต่างๆได้อย่างชัดเจน 5) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า อาจารย์คหกรรมศาสตร์นอกจากจะมีความรู้ทางด้านวิชาชีพและความรู้ด้านทัศนคติวิชาชีพแล้ว จะต้องมีความสามารถในการปฏิบัติงานช่างและการคิดการคำนวณได้อย่างคล่องแคล่ว ถูกต้องแม่นยำ โดยสามารถที่จะประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎีมาใช้ในการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม จึงจะนับว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการอย่างแท้จริง นอกจากนี้อาจารย์คหกรรมศาสตร์จะต้องมีความสามารถในการวางแผนการสอน ทักษะในการสอน การเลือกวิธีสอน มีเทคนิคในการสอน การเลือกผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

4.2.4 การวัดและการประเมินผลการเรียน

1) ความหมายของการวัดและการประเมินผลการเรียน

สุนทร จันทรศรี (2530 : 155) ได้ให้ความหมายของการวัดและการประเมินผลไว้ว่าการวัดหมายถึง กระบวนการใด ๆ ที่จะทำให้ได้มาซึ่งปริมาณจำนวนหนึ่ง เช่น คะแนน เป็นต้น ที่มีความหมายแทนคุณภาพหรือลักษณะของสิ่งที่ต้องการวัดนั้น แล้วจึงนำผลที่ได้มาวิจัย ตีราคาให้มีคุณค่าตัดสินว่ามีคุณภาพมาก น้อย สูง ต่ำ เพียงใดเรียกว่า การประเมิน

ชำรง บัวศรี (2531 : 227) ได้ให้ความหมายของการวัดผลไว้ว่า การวัดผล หมายถึง การวัดคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นการวัดในด้านปริมาณหรือคุณภาพก็ได้ การวัดในด้านปริมาณได้แก่ การวัดความยาว ความกว้าง ความสูง น้ำหนัก ปริมาตร ความถี่ ความเร็ว เป็นต้น ส่วนในด้านคุณภาพได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับเชาว์ปัญญา พฤติกรรม เจตคติและอื่นๆ การประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการนำความรู้ การรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการประเมินค่าและตัดสินใจ

2) ประโยชน์ของการวัดและประเมินผลการเรียน

อนันต์ ศรีโสภณ (2525 : 4) กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดผลประเมินผลการเรียนไว้ดังนี้

(1) ประโยชน์ต่อครู ได้แก่ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเบื้องต้นของผู้เรียนแก่ครู ช่วยให้ครูสามารถกำหนดและปรับปรุงจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนได้อย่างชัดเจน ช่วยให้ครูทราบว่าตนเองได้ทำการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายต่าง ๆ เหล่านี้มาน้อยเพียงใด และช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงทิศทางการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

(2) ประโยชน์ต่อผู้เรียน ได้แก่ ช่วยให้ผู้เรียนทราบจุดมุ่งหมายและความต้องการของครูได้อย่างถูกต้อง เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนดีขึ้น ช่วยให้มีนิสัยในการเรียนดีขึ้น และช่วยให้ทราบว่าตนเองเรียนเก่งหรืออ่อนวิชาอะไร

(3) ประโยชน์ต่อการแนะแนว ผู้เรียนส่วนมากต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับกรเลือกอาชีพ การศึกษาต่อ และปัญหาส่วนตัว การที่ผู้เรียนจะตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง โรงเรียนมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่อง ต่างๆ โดยการแนะแนว การวัดทัศนคติ ความสนใจ ความสนใจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความถนัดต่าง ๆ

(4) ประโยชน์ต่อการบริหาร การตัดสินใจในการบริหารทางการศึกษา ในทุกระดับจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากการวัดผลและการประเมิน ผลการศึกษาอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ เช่น การคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานในตำแหน่งต่างๆ การจัดแบ่งประเภทการสับเปลี่ยน

โยกย้าย การรับสมัครนักเรียนเข้าเรียนการปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหาร ตลอดจนการให้ความดีความชอบต่อการปฏิบัติงาน

(5) ประโยชน์ต่อการวิจัย การแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสอน การแนะแนว และการบริหารการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการวิจัย การวัดผลเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งของการวิจัยที่ช่วยให้การวัด และการรวบรวมข้อมูล การวิจัยจะได้ผลมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการวัดผลว่าจะสามารถวัดข้อมูลได้เที่ยงตรงและมีความเชื่อมั่นเพียงใด

3) ชนิดของการวัดและการประเมินผลการเรียน

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524 : 167) กล่าวว่า ชนิดของการวัดและประเมินผลการเรียน แบ่งออกเป็น 4 ชนิดดังนี้

(1) การวัดและประเมินผลก่อนเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่จำเป็นในการเรียนต่อไปผลการประเมินสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ของการเรียนให้อยู่ในระดับที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ หรือนำไปใช้ในการปรับพื้นฐานความรู้เดิมให้มั่นคงขึ้น

(2) การวัดและประเมินผลเพื่อปรับปรุงการสอนในระหว่างที่มีนักเรียน การสอนเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนและปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน การประเมินผลจะมีบทบาทในการส่งเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนในแง่ที่ผู้เรียนได้รู้ความก้าวหน้าของตนเองเป็นระยะ

(3) การวัดและประเมินผลเพื่อวิจัยข้อบกพร่อง เป็นสิ่งที่ครูต้องทำกับนักเรียนที่มีปัญหาทางวิชาการ เพื่อหาจุดบกพร่องของผู้เรียน และหาสาเหตุของปัญหาการประเมินเพื่อวินิจฉัยทำให้การสอนของครูมีทิศทางมากขึ้น

(4) การวัดและประเมินผลเพื่อตัดสินการเรียนเป็นการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการสอนในแต่ละระยะ เช่น การสอบปลายภาคเรียน เป็นต้น

4) หลักการวัดและประเมินผลการเรียน

สวัสดิ์ สายประสิทธิ์, มงคล สำอางค์กุล และสมบุญ วัฒนารพงศ์ (ม.ป. : 209) กล่าวว่า หลักการสำคัญในการวัดผลและประเมินผลการเรียนดังนี้ 1) วัดให้ตรงจุดประสงค์ 2) ใช้เครื่องมือที่ตีผลของการวัดแต่ละครั้งย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครื่องมือเป็นสำคัญ 3) มีความยุติธรรม 4) แปลผลได้ถูกต้อง ผลของการวัดแต่ละครั้งส่วนมากออกมาเป็นคะแนน ย่อมใช้เป็นตัวแทนของจำนวนหรือระดับของคุณลักษณะที่ต้องการจะวัด เพื่อนำผลที่ได้ดังกล่าวไปใช้อธิบายหรือเปรียบเทียบกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในเรื่องต่อ ๆ ไป 5) ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า การวัดมิใช่มุ่งเพียงการตรวจสอบความสามารถของผู้เรียนว่ามีคุณ

ภาพเป็นเช่นไร ได้หรือตกเท่านั้น แต่ควรมุ่งหวังที่จะค้นคว้าหาความสามารถที่เด่นหรือด้อยของเด็กด้วยเพื่อที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนให้ดีขึ้น

ภัทรา นิคมานนท์ (2529 : 6-7) กล่าวว่า หลักการวัดผลการเรียนจะมีประสิทธิภาพ และได้ผลตามจุดมุ่งหมายควรปฏิบัติดังนี้ 1) วัดให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการวัดแต่ละครั้งถ้าผลของการวัดไม่ตรงกับคุณลักษณะ ที่ต้องการวัด ผลที่ได้ก็ไม่มีความหมาย 2) ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ผลของการวัดจะเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้วัด ถ้าหากเครื่องมือที่ใช้มีคุณภาพไม่ดีพอ ผลที่ได้ก็ไม่เกิดค่าใด ๆ 3) มีความยุติธรรม สิ่งที่ถูกวัดจะต้องอยู่ในสภาพการณ์ที่เหมือนกัน ไม่มีการลำเอียงหรือเลือกที่รักมักที่ชัง 4) แปรผลได้ถูกต้อง การวัดผลทุกครั้งที่ได้ ย่อมเป็นตัวแทนของจำนวนหรือระดับของคุณลักษณะที่ต้องการวัด และถูกต้องอยู่ในหน่วยเดียวกัน

กล่าวโดยสรุปว่า การวัดและการประเมินผลการเรียน เป็นกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของการจัดการศึกษา หรือการเรียนการสอน ว่าได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ซึ่งการวัดผลนั้นเป็นกระบวนการใด ๆ ก็ตาม ที่ทำให้ได้มาซึ่งปริมาณจำนวนหนึ่ง ซึ่งได้กำหนดขึ้นแทนลักษณะต่าง ๆ ส่วนการประเมินผลนั้นเป็นการนำผลที่ได้จากวัดผลแล้วนำมาวินิจฉัย เปรียบเทียบผลที่ได้จากวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ การวัดผลและการประเมินผลการเรียนจะต้องทำควบคู่กันไปจึงจะทำให้เกิดผลประโยชน์

4.3 ด้านความเป็นผู้นำ

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า ความเป็นผู้นำ หรือภาวะผู้นำ (leadership) ที่น่าสนใจ มีดังนี้

อุทัย หิรัญโต (2527 : 19) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำ หมายถึง การใช้อิทธิพลจูงใจให้เพื่อนร่วมงาน หรือหมู่ผู้ตามรวมใจกันปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยที่คนเหล่านั้นเห็นว่าเป็นสิ่งปรารถนา

อรุณ ธีกรวม (2527 : 187) นิยามภาวะผู้นำไว้ว่า การที่ผู้นำใช้อิทธิพลที่มีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวกโดยใช้กระบวนการต่อซึ่งกันและกัน ในอันที่จะให้บรรลุตามเป้าหมายหรือภาวะผู้นำ ก็คือ ความสามารถของบุคคลที่จะชักจูงผู้อื่นให้ร่วมพลังร่วมใจกับตนดำเนินการไปสู่จุดหมายของตนได้

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 (2531 : 358) ให้ความหมายของผู้นำ หมายถึง หัวหน้า

ทีต (tead. 1970 : 20) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นการกระทำที่มีอิทธิพลจูงใจให้ผู้อื่นร่วมในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือความเป็นผู้นำ เป็นศิลปะแห่งการกระทำของบุคคล เพื่อให้ได้รับสิ่งที่ต้องการ และทำให้ผู้อื่นนิยมชมชอบ

เฮอร์เซย์ และบลันชาร์ด (Hersey Blanchard. 1974 : 68) ได้ให้ความหมายของความเป็นผู้นำว่า คือกระบวนการสร้างอิทธิพลจูงใจคนหรือกลุ่มคน เพื่อให้เกิดความพยายามร่วมกัน ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำของอาจารย์ คือความสามารถในการใช้ศิลปะโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้ร่วมมือร่วมใจปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ (leadership) ไว้ลักษณะคล้ายคลึงกัน ที่น่าสนใจมีดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2525 : 96) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่ดี 6 ประการ คือ 1) ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่ดีความสามารถ ซึ่งประกอบด้วยควมมีปัญญา มีไหวพริบ ตื่นตัวเสมอ ทนต่อเหตุการณ์ การรู้จักกาลเทศะ ความเชื่อมั่นในตนเอง และความเป็นผู้มีการตัดสินใจที่ดี 2) ผู้นำจะต้องเป็นผู้มีความสำเร็จ ความสำเร็จทางด้านวิชาการ แสวงหาความรู้ความสำเร็จทางการศึกษา 3) ผู้นำจะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบ เขาจะต้องเป็นคนที่ไม่คนอื่นพึ่งพาได้ มีความคิดริเริ่ม มีความสม่ำเสมอ มั่นคง กล้าพูด กล้าทำ มีความเชื่อมั่นตนเอง และมีความปรารถนาที่จะเป็นเลิศหรือทะเยอทะยาน 4) ผู้นำจะต้องเป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสังคม ให้ความร่วมมือ รู้จักปรับตัว และมีอารมณ์ขัน 5) ผู้นำจะต้องมีฐานะ มีตำแหน่งทางสังคม 6) ทัศนคติ ทัศนคติทางจิตใจของคนในระดับต่าง ๆ ฐานะ ทักษะ ความต้องการ และสนใจของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงาน รู้ในวัตถุประสงค์ขององค์กรจะต้องทำให้สำเร็จมีผู้กล่าวว่า ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้ตามที่ดีด้วย

อนันต์ ประศาสน์กุล และคนอื่นๆ (2530 : 26 - 27) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำ ได้แก่ มีความกระตือรือร้น รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ เป็นคนเสียสละอุทิศตนเพื่องาน รู้จักให้กำลังใจ และกระตุ้นให้ทำงานด้วยความเต็มใจ รับผิดชอบงานที่ตนทำ และสามารถเข้ากับสังคมได้ดี

รัตมี ภิบาลแทน (2523 : 44 - 46) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของความเป็นผู้นำไว้ดังนี้คือ ความฉลาด และไหวพริบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการตัดสินใจ ความเชื่อมั่นใจตนเอง ความรับผิดชอบ คุณธรรม ความมีเหตุผล ความสามารถในการจูงใจคน ความมีชีวิตชีวา ความเข้มแข็งอดทน การยอมฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักวางแผน

วิจิตร วรุดบางกูร และสุพิชญา ธีระกุล (2523 : 74 - 76) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้นำไว้ดังนี้คือ ความร่าเริง แจ่มใสและอดทน มีความสามารถในการตัดสินใจ มีความสามารถในการจูงใจคน มีความรับผิดชอบ มีความฉลาดและไหวพริบดี มีความขยันขันแข็ง มีความเสียสละ ความเป็นประชาธิปไตย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : 106) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำไว้ดังนี้คือ มีความยุติธรรม มีพรหมวิหารที่ความเป็นกันเอง

เชื่อมั่นในตนเอง รู้จักให้ขวัญ และกำลังใจ มีเหตุผล ยอมรับความจริงรู้จักวางตัวให้เหมาะสม มีมาตรฐานในการทำงาน ในเย็น และอดทน

ผุสดี สัตยมานะ (2541 : 80 - 81) กล่าวว่า คุณสมบัติของการเป็นผู้นำที่ดีได้แก่ เฉลียวฉลาด สามารถเผชิญปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้ทันที่ทั้งที่ เป็นคนมีเหตุผลดีมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการศึกษาอบรมดี มีความรู้เกี่ยวกับงานทั่ว ๆ ไปขององค์กรโดยเฉพาะ มีประสบการณ์ในการปกครองบังคับบัญชา สามารถคาดการณ์ หรือทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้า และสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ มีชื่อเสียงเกียรติคุณ สามารถเข้ากับคนได้ทุกชั้นวรรณะ และมีสุขภาพอนามัยดี

อรุณ วัชรธรรม (2527 : 200 - 204) ให้ความเห็นว่า คุณลักษณะของผู้นำที่ดีประกอบด้วย มีท่าทางดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขยันอดทน มีความเด็ดขาด กล้าหาญ ไม่เห็นแก่ตัว ยุติธรรม เห็นอกเห็นใจผู้ร่วมงาน เข้าสังคมได้ดี รู้จักควบคุมตนเอง มีความสงบเสงี่ยม และมีความจงรักภักดี

สุรพล ทองคลองไทร (2525 : 22) กล่าวว่า ผู้นำที่ดีควรมีความพฤติกรรมดังนี้คือ 1) ไม่ปิดสวระ รับผิดชอบในหน้าที่ทั้งของตนเองและลูกน้อง 2) ให้ความสนใจและมีความเข้าใจถูกต้อง 3) เรียนรู้อยู่เสมอ รู้จักปรับปรุงตนเอง แก้ไขข้อบกพร่องไม่ทำตัวเป็นน้ำเต็มแก้วจะเต็มอะไรไม่ได้อีกแล้ว 4) เป็นตัวอย่างที่ดี 5) ยอมรับและเห็นความสำคัญของลูกน้องว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า 6) รู้จักป้องกันปัญหา ไม่มองข้ามทั้งเรื่องงาน และเรื่องคน ไม่ปล่อยให้เรื่องเล็กเป็นเรื่องใหญ่ 7) เสริมสร้างขวัญลูกน้องให้ดี ให้ลูกน้องเชื่อมั่นยอมรับ และศรัทธา 8) สร้างความร่วมมือ สามารถจูงใจลูกน้องได้ 9) สอนงานเป็น สัจงานชัดเจน 10) มีความคิดริเริ่ม กระตุน และเสริมสร้างบรรยากาศให้ลูกน้องได้มีโอกาสคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้วย 11) ให้มีการยกย่องชมเชย ผู้บริหารไม่ควรหวงตำแหน่งเชยลูกน้อง ควรส่งเสริมให้กำลังใจกันอยู่เสมอ

จึงสรุปได้ว่า คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำของครุมีดังนี้คือ ความฉลาดและไหวพริบดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ มีความเข้มแข็งอดทน กล้าพูด กล้าทำ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีตำแหน่งในทางสังคม มีความกระตือรือร้น มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความเป็นประชาธิปไตย มีความสามารถในการจูงใจคน รู้จักวางแผน รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์

4.4 ด้านการครองตน

ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงคุณลักษณะส่วนตัวของครูและผู้บริหาร ไว้ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2513 : 45) ได้สรุปคุณลักษณะด้านส่วนตัวของครูและผู้บริหารการศึกษา ไว้ดังนี้ ได้แก่ มีสุขภาพดี มีความเฉลียวฉลาด มีอารมณ์มั่นคง มีความ

เป็นผู้ใหญ่ มีความประพฤติดี มีคุณธรรมสูง มีความสามารถแสดงออกซึ่งความคิด ความไม่เห็นแก่ตัว ความรู้จักเกรงใจผู้อื่น และความมีไหวพริบ

นิพนธ์ กิณางส์ (2523 : 21) เน้นว่าคุณสมบัติส่วนตัวของครูและผู้บริหาร หมายถึง คุณลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ได้แก่ มีสุขภาพดี มีความเฉลียวฉลาด มีอารมณ์มั่นคง มีความประพฤติดี และมีความสามารถในการแสดงออกทางความคิด

กรมสามัญศึกษา (2531 : 182) ให้ข้อคิดเตือนใจครูและผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับความประพฤติส่วนตัวไว้ว่า ให้ระวังในเรื่องต่อไปนี้ ได้แก่ กรณีชู้สาว อบายมุข การขาดศีลธรรม และปัญหาด้านครอบครัว เข้ามาเกี่ยวข้องกับการงานและการบริหารงาน

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2530 : 6) ได้สรุปความเห็นจากแบบสอบถามของครูและผู้บริหารจากการสัมมนาครูและผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 42 คน ความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านการครองตนของครูและผู้บริหารโรงเรียน เรื่องความสำคัญ ดังนี้ ได้แก่ มีสุขภาพทางกาย จิตใจ ที่พึงประสงค์ของคนทั่วไป มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง มีความพร้อมทางด้านครอบครัว ไม่มีปัญหาส่วนตัว และไม่เสื่อมเสียในเรื่องส่วนตัว

เมื่อพิจารณาทัศนะและความคิดเห็นดังกล่าวแล้ว จึงสรุปคุณลักษณะด้านการครองตนที่สำคัญของครูและผู้บริหารโรงเรียน ได้ดังนี้คือ มีสุขภาพทางกาย จิตใจ เป็นที่พึงประสงค์ของคนทั่วไป มีความประพฤติดี มีความเป็นอยู่เรียบง่าย และประหยัด มีไหวพริบ ปฏิภาณดี มีการปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีความสามารถแยกปัญหาส่วนตัวออกจากกรงาน มีความสามารถดำเนินชีวิตครอบครัวได้ราบรื่น มีความสามารถในการแสดงออกทางความคิด และมีความพร้อมในครอบครัว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เจียมจิต เผือกสี (2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรคณะศึกษาศาสตร์สถานศึกษากลุ่มภาคกลาง สังกัดกรมอาชีวศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติจริงและควรปฏิบัติในคณะศึกษาศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 256 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานคือ สถิติ t - test ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรคณะศึกษาศาสตร์ไม่แตกต่างกัน

ภิญโญ ศัพท์อนันต์ (2536 : ■10-1■7) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมของผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามความต้องการของครูอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลในจังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามความต้องการของครูอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามเพศ วุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู อาจารย์โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 350 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ สถิติ t -test ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกันมีทัศนคติต่อความต้องการพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน

ทิพาวรรณ เฟื่องเรือง (2537 : 219-224) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนคหกรรมศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน พุทธศักราช 2533 ในวิทยาลัยสารพัดช่างภาคกลาง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนคณะวิชาคหกรรมในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านผู้เรียน และการจัดชั้นเรียน ด้านผู้สอนและวิธีการสอน ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอน ด้านการวัดผล และประเมินผลการเรียน โดยจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน จำนวน ■63 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ (Statistical Package for the Social Sciences/Personal Computer Plus) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานคือ สถิติ t -test ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนแตกต่างกัน 2) ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในคณะวิชาคหกรรมแตกต่างกัน

ทิวา อ่อนนุช (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครู-อาจารย์ ประเภทวิชาคหกรรมวิทยาลัยอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ครู-อาจารย์ ประเภทวิชาคหกรรมวิทยาลัยอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร มีความต้องการพัฒนาสมรรถภาพการสอนทุกด้านอยู่ในระดับมากโดย

มีความต้องการเรียงลำดับจากความต้องการมากไปหาน้อยคือ ด้านการส่งเสริมความรู้ของ ผู้เรียน ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน ด้านการเลือกวิธีการและเทคนิคการสอน ด้าน การเตรียมการสอน ด้านเทคนิคการวัดและประเมินผล และด้านการผลิตและการใช้สื่อการสอน 2) ผลการเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครู-อาจารย์ ปรากฏดังนี้คือ ครู-อาจารย์ ประเภทวิชาคหกรรมที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความต้องการพัฒนาสมรรถภาพทั้ง หกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ครู-อาจารย์ ประเภทวิชาคหกรรมที่สอนต่าง สาขาวิชากันมีความต้องการพัฒนาสมรรถภาพทั้งหกด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทาง สถิติ และครู-อาจารย์ ประเภทวิชาคหกรรมมีความต้องการในวิธีการพัฒนาสมรรถภาพการสอน เรียงลำดับจากความต้องการมากไปหาน้อยดังนี้ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดให้ ครู-อาจารย์ไปทัศนศึกษาสถานประกอบการ การจัดให้ครู-อาจารย์ไปทัศนศึกษาในวิทยาลัยอื่น ที่จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยสัมมนาเชิงวิชาการ การเผยแพร่ความรู้ ด้านการเรียนการสอนในรูปของสิ่งพิมพ์ การจัดห้องสมุดเฉพาะครู-อาจารย์ การจัดเอกสารให้ ครู-อาจารย์ที่สนใจได้ศึกษาด้วยตนเอง การจัดบริการตอบปัญหาเกี่ยวกับด้านการเรียนการสอน การจัดที่ปรึกษาของครู-อาจารย์ด้านการเรียนการสอนและวิธีการอื่นๆ

จรรยา วรรณเวช (2538 : 119-120) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาลักษณะของครู ที่พึงประสงค์ตามทัศนะของผู้บริหารและครูอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบเกี่ยวกับ ลักษณะของครูที่พึงประสงค์ตามทัศนะของผู้บริหารและครูอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามเพศ วุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน การวิจัย ได้แก่ ครู อาจารย์โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 300 คน โดยวิธีการสุ่มแบบ หลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม สำเร็จรูป SPSS for Windows สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน คือ สถิติ t - test ผลการวิจัย พบว่า ครูอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีทัศนะต่อคุณลักษณะของครูที่พึง ประสงค์ไม่แตกต่างกัน

ประสิทธิ์ พรหมรักษ์ (2538 : 115-117) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาคุณลักษณะ ประชานกลุ่มโรงเรียนตามความต้องการของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อทราบระดับความต้องการ คุณลักษณะของประชานกลุ่มโรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์โรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา เพื่อเปรียบเทียบความต้องการ คุณลักษณะของประชานกลุ่มโรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์โรงเรียน

ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ที่แตกต่างกันด้านวัยวุฒิ คุณวุฒิ และประสบการณ์การปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 198 คน และครูอาจารย์ จำนวน 349 คน รวม 547 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 59 ข้อ ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะของประธานกลุ่มโรงเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมุติฐานโดยใช้ค่า $t - test$ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการคุณลักษณะของประธานกลุ่มโรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ที่มีวัยวุฒิ คุณวุฒิ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ปกาศิต สุภรัตน์. (2543 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาประเภทวิชาคหกรรม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู-อาจารย์สังกัดกรมอาชีวศึกษากลุ่มภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการจัดการศึกษาประเภทวิชาคหกรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู-อาจารย์ ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา กลุ่มภาคใต้ จำนวน 11 แห่ง ที่แตกต่างกันด้านตำแหน่งในการทำงาน และประเภทของสถานศึกษา โดยมีประชากร จำนวนทั้งสิ้น 75 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหาร และครู-อาจารย์ มีความคิดเห็นว่าปัญหาการจัดการศึกษาประเภทวิชาคหกรรม โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านการวิจัย พัฒนาปัญหามีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การส่งเสริมครู - อาจารย์เกี่ยวกับการวิจัยทางคหกรรมศาสตร์ การให้การศึกษอบรมแก่ครู - อาจารย์ เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ การปฐมนิเทศให้กับครู - อาจารย์ที่เข้ามาปฏิบัติงานใหม่ เพื่อให้ทราบหลักการทำงาน ระเบียบข้อบังคับ สวัสดิการ และกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารให้ความสำคัญ และมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาส่งครู - อาจารย์เข้าอบรม โดยพิจารณาตามความสามารถเฉพาะตัว และการฝึกอบรมหรือประชุมเชิงปฏิบัติการให้กับครู - อาจารย์คณะวิชา ด้านหลักสูตรปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาเอกสารประกอบหลักสูตร และคู่มือต่าง ๆ การยึดถือหลักสูตร และนโยบายด้านวิชาการเป็นหลักในการปฏิบัติงาน การจัดแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดหมายหลักการ และเกณฑ์การใช้หลักสูตร ส่วนปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับจุดหมายหลักการ และโครงสร้างของหลักสูตรฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และการประชาสัมพันธ์การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่จัดสอนในวิทยาลัย ด้านกระบวนการเรียนการสอน ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการจัดทำโครงการสอน ผู้บริหารให้ความร่วมมือในการปรับปรุงการสอนของครู - อาจารย์ ครู-อาจารย์ ในสาขาวิชาได้รับความรู้เกี่ยวกับการนำวิธีสอนต่าง ๆ มาใช้ได้อย่างเหมาะสม การนำผลที่ได้จากการ วัดผลและประเมินผลมาวิเคราะห์ปัญหาเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาในปีการศึกษาต่อไป

การควบคุมดูแลของฝ่ายบริหารต่อการจัดการเรียนการสอน ส่วนปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การให้ความรู้ และคำแนะนำเกี่ยวกับการวัดผล และประเมินผล ผู้บริหารจัดให้ครู – อาจารย์ ได้สอนตรงกับความถนัดของตน ด้านการให้บริหารทางวิชาการแก่ชุมชน ปัญหาจัดให้ครู – อาจารย์ได้สอนตรงกับความถนัดของตน ด้านการให้บริหารทางวิชาการแก่ชุมชน ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเชิญผู้ที่มีความรู้ในชุมชนมาให้ความรู้แก่ครู และนักเรียนเป็นระยะ ๆ ตามความต้องการ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่วิทยาการแก่ชุมชน การร่วมมือกันระหว่างวิทยาลัยกับ ชุมชนในการกำหนดเปิดสอนส่วนปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การเปิดสอนหลักสูตรระยะสั้นแก่ชุมชน และการใช้ทรัพยากร บุคคลของวิทยาลัยเป็นแหล่งวิทยากรเพื่อฝึกฝนวิชาชีพให้กับชุมชน 2) เปรียบเทียบผู้บริหาร และครู – อาจารย์ ที่มีตำแหน่งในการทำงาน และประเภทของสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการศึกษาประเภทวิชาคหกรรม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านการวิจัยพัฒนา และด้านการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน ไม่แตกต่างกัน

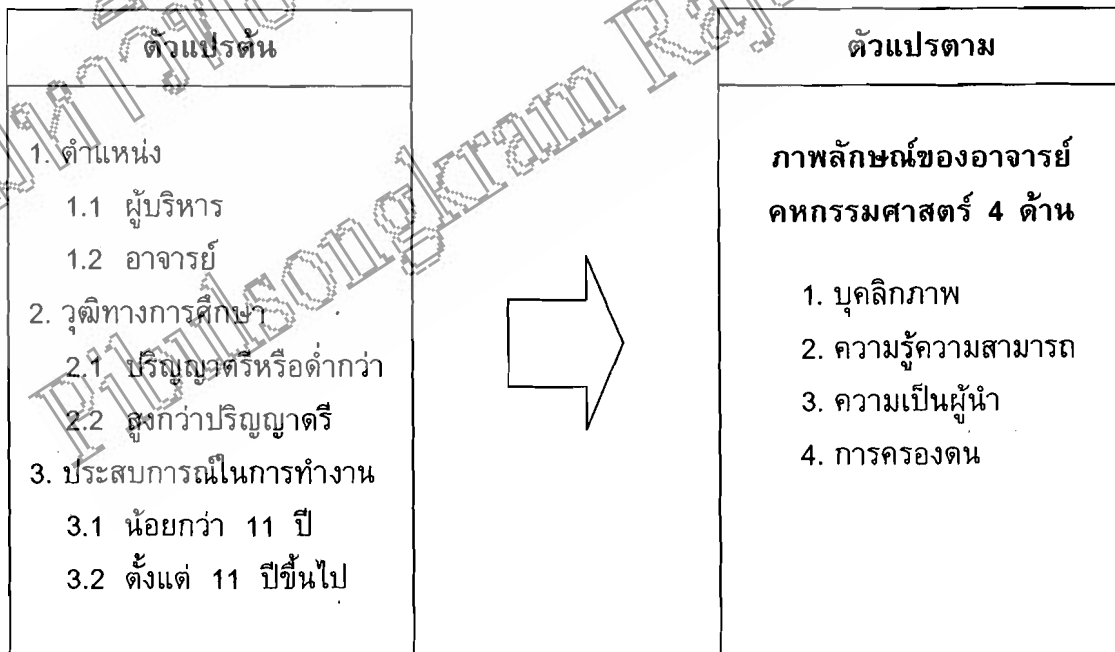
สุภาพร กิตินันท์ (2543 : 97-99) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2542 โดยศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร 6 ด้าน คือการจัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ด้านการสนับสนุนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านการสนับสนุนการกระจายอำนาจ และประสานความร่วมมือกับชุมชนเพื่อพัฒนางานวิชาการ ด้านการสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และมาตรฐานการศึกษา ด้านการระดมทรัพยากรทุกแหล่งชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา oar ศึกษาบทบาทหน้าที่ของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 3 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการ และด้านการประเมินผล กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2542 โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำนวน 300 คน จำแนกเป็นผู้เรียนจำนวน 100 คน และครูจำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประเมินค่า สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

วิศาล รอดกำเนิด (2543 : 88-93) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 7 ในการศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 7 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 7 โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำนวน 312 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยค่า t -test และ f -test ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนมีทัศนะต่อพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก และครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีทัศนะต่อพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

พินนิต โคนทอง (2544 : 121-125) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะที่เป็นจริงและพึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของพนักงานครูเทศบาลในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 7 ในการศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณลักษณะที่เป็นจริงและพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูเทศบาล ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านบริการสังคม ด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมจริยธรรม และเพื่อเปรียบเทียบทัศนะของพนักงานครูเทศบาลต่อคุณลักษณะที่เป็นจริงและพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงาน และอายุ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นพนักงานครูเทศบาลในโรงเรียนสังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 7 โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จากประชากรแต่ละกลุ่มย่อย 20 % ของพนักงานครูเทศบาล ได้จำนวน 312 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามตามทัศนะของพนักงานครูเทศบาลเกี่ยวกับคุณลักษณะที่เป็นจริงและพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการทดสอบ t -test แบบ Independent ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาคุณลักษณะที่เป็นจริงและพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของพนักงานครูเทศบาลในโรงเรียนสังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 7 ในด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านบริการสังคม ด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่าพนักงานครูเทศบาลมีทัศนะต่อคุณลักษณะที่เป็นจริงและพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 7 จำแนกตามเพศและประสบการณ์พบว่า มีทัศนะต่อคุณลักษณะที่เป็นจริงและพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 6 ด้านไม่แตกต่างกัน

ประดิษฐ์ กำเนิด (2545 : 116-117) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามทัศนะของครู อาจารย์โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัย การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามทัศนะของครู อาจารย์โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัย จำแนกตามเพศ วุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู อาจารย์โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 219 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานคือ สถิติ t - test ผลการวิจัยพบว่า ครู อาจารย์ที่มีวุฒิทางการศึกษาดังกันมีทัศนะต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

กรอบความคิดในการวิจัย

จะเห็นได้ว่า การวิจัยนำไปสู่การพัฒนาความรู้ของผู้สอน ซึ่งทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนและจะเป็นกลไกสำคัญในการก่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ได้ โดยเฉพาะในการศึกษาประเด็นทั้ง 4 ด้านคือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านภาวะผู้นำ และด้านการครองตน จะทำให้ทราบถึงความต้องการของครู-อาจารย์ โดยทั่วไปว่าต้องการครุคหกรรมในรูปแบบไหน เพื่อเป็นการเตรียมการรองรับในการจัดสรรครุคหกรรมมาทำการสอน และอีกเป็นการพัฒนาปรับปรุงบุคลากรที่มีอยู่ให้สอดคล้องและสอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University